

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 424.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1824

ΥΠΟ

ΠΑΥΛΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀείποτε προνοοῦσα, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, περὶ παντός πράγματος συντελοῦντος εἰς κοινὴν τοῦ Γένους ὠφέλειαν, ἐφρόντισε, πατριαρχεῦντος τοῦ ἱερομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε΄, καὶ περὶ ἀνιδρύσεως τοῦ ἀπὸ τῆς πατριαρχείας τοῦ κλεινοῦ Σχμουήλ ἀγοῦντος καὶ ἡμελημένου τυπογραφείου. Ὅθεν σκέψεως γενομένης περὶ τούτου συνοδικῶς, τῇ βουλῇ καὶ συμπράξει τῶν τοῦ γένους προϋχόντων, ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις τυπογραφίας ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς περιβόλοις πρὸς ἐκτύπωσιν πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν βιβλίων, καὶ ἐκείνων ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὅσα ἀξιόλογα καὶ κοινωφελῆ καὶ ἀναγκαῖα πρὸς ἐκμάθησιν καὶ διαμόρφωσιν τῶν ἡθῶν ἤθελον κριθῆ (α).

(α) Βλ. τὴν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης Ἀνθιμον ἐγκύκλιον τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου εἰς τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε΄, τόμ. Β΄. σελ. 493.

Προβλέπων δὲ ὁ αἰδίδιμος Γρηγόριος δυσκολίαν παρὰ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ἐξέθηκεν αὐτῇ τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην υπάρξεως ἑλληνικοῦ τυπογραφείου ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπως ἐν αὐτῷ ἐκτυπῶνται τὰ ὀρθοσκευτικὰ βιβλία, τὰ ὅποια τέως ἐν Εὐρώπῃ ἐκδιδόμενα ὑπέκειντο εἰς νοθείαν, ἥτις πολλὰς ἤθελε προσενήσει ταραχὰς καὶ σκάνδαλα μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Καὶ ἡ Ἱψηλὴ Πύλη ἐπινεύσασα εἰς τὴν δικαίαν αἴτησιν τοῦ πατριάρχου ἐξέδοτο διάταγμα, δι' οὗ χορηγοῦσα τὴν αἰτηθείσαν ἄδειαν ἐκέλευε συγχρόνως καὶ τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ τοῦ κατὰ κειρὸν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ μεγάλου διερμηνέως, ἐνὸς τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐνὸς τῶν προκριτοτέρων πολιτῶν, ὅπως ἐφορεύῃ τὴν τυπογραφίαν καὶ ἐξετάζῃ μὴ τὰ ἐν αὐτῇ ἐκτυπούμενα βιβλία περιέχωσι τι κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, ἢ ἀντιβαῖνον εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ὅθεν δυνάμει τοῦ βῆθέντος σουλτανικοῦ ὀρισμοῦ, συνεστήθη ἐν τοῖς πατριαρχείοις ἐκ νέου ἡ τυπογραφία ἐν ἔτει 1798, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου, ἐπονομασθεῖσα *Τυπογραφεῖον τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως*, ὑπερκαταλογιστέον ὡς ἔβδομον ἐν τῇ σειρά τῶν ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθέντων.

Ἡρξάντο δὲ, ἅμα συστάσαντος, προβαίνουσαι μετὰ

ταχύτητος αὐτῆς ἐργασίαι, καὶ τὸ πρῶτον προῖον, ὅπερ ἀπελύθη ἐκ τῶν πιεστηρίων αὐτῆς· κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, εἶναι τὸ ἐξῆς·

«Χριστιανικὴ ἀπολογία συνθεθεῖσα μὲν ὑπὸ τινος Φιλαδέλφου χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν, ἀξιῶσι τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου, ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ καὶ πολλοῦ ὡς οἷόν τε ἐπιδιορθωθείσα παρὰ τινος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. Ἦδη δὲ τυπωθεῖσα ἀναλώμασιν ἀνδρῶν ζηλωτῶν καὶ θεοσεβῶν. Ἐν τῷ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ ἔτι αψ' 74.» Εἰς 8^{ον} μικρὸν, ἐκ σελ. 96.

Καθὰ λέγεται ἐν τῇ πρὸς τὸν μητροπολίτην Σμύρνης Ἀνθιμον πατριαρχικῆ ἐγκυκλίῳ, ἡ ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ ἐμελλε νὰ ἐξετάζη οὐ μόνον τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ τυπούμενα βιβλία, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀδείας αὐτῆς οὔτε νὰ τυπωθῶσιν οὔτε εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα νὰ πωληθῶσιν ἐπετρέπετο, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐξῶθεν ἤθελον εἰσχωθῆ εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος· καὶ τότε μόνον ἐτύγγανον ἐλευθερία πρὸς πώλησιν ὅτε ἐτίθετο ἡ τῆς ἐπιτροπῆς σφραγίς, ἣτις ἔπρεπε νὰ σύγκειται ἐκ διαφόρων τμημάτων, ὅπως ἕκαστον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς διακτερήνῃ ἐν μέρει. Ἀλλ' ὡς φαίνεται ὁ ὕρος οὗτος δὲν ἐφηρμόσθη, διότι οὐδέποτε εἶδομεν βιβλίον ἐσφραγισμένον ὑπὸ τῆς λογοκριτικῆς ἐπιτροπῆς.

Εἰς τὰ ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ μέχρι τοῦ ἔτους 1807 τυπωθέντα βιβλία εὐρηται σχεδὸν πάντοτε, εἴτε ἐν τῷ προμετωπίῳ, εἴτ' ἐν τινι τῶν πρώτων σελίδων σφραγίς τετραγώνου, ἔχουσα ἐν τῷ μέτῳ τὸν δικέφαλον ἀετὸν μετὰ τοῦ ἔτους τῆς συστάσεως τοῦ τυπογραφείου (1798) καὶ περὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ· ἀλλ' ἡ σφραγίς αὕτη, στοιχειοθετημένη οὕσα μετὰ τῶν λοιπῶν χαρακτῶν, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ εἰμὴ ὡς ἐμβλημα τῆς τυπογραφίας. Μετὰ τὸ ἔτος ὅμως 1807 δὲν φαίνεται πλέον ἐν τοῖς βιβλίοις τὸ ῥηθὲν ἐμβλημα· ἀλλὰ μετὰ τινος χρόνου (1815) ἐν τοῖς προμετωπίοις τοῦ κατωτέρου ὑπ' ἀριθ. 5. τασομένου βιβλίου, τῆς ἐν ἔτει 1816 τυπωθείσης γραμματικῆς τοῦ Γ. Αἰνῶνος Νέας Ἀριάδνης καὶ ἐν ἑτέροις, τίθεται καὶ πάλιν ὡς ἐμβλημα ἑτέρα σφραγίς σχήματος ὠσειδοῦς μετὰ κλάδων δάφνης καὶ φοίνικος ἐξῶθεν, ἔχουσα δ' ὠσπύτως ἐν μέσῳ τὸν δικέφαλον ἀετὸν, κάτωθι δὲ τὰ ἀρκτικά στοιχεῖα Α. Κ. συμπεπλεγμένα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν, ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ.

Ἡ διὰ τὴν τύπωσιν ἀδεία τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, πλὴν δύο ἢ τριῶν ἐξαίρεσεων, εὐρηται πάντοτε μέχρι τοῦ 1807 ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκάστου βιβλίου· μὲν δὲ τῶν τοιούτων παραθέτομεν ἐνταῦθα χάριν περιεργείας.

«Ἡμεῖς οἱ κατὰ τὸν ὑψηλὸν προσκυνητὸν ὀρῶμεν ἀποκαταστηθέντες· συνοδικῶς προστάται τῆς ἐν τῷ Πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίας, δηλοποιοῦμεν ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ, Ἐσθημερικῆ ἐπιγραφόμενον τοῦ ναυκλήρου εἰς τὸ πέλαγος πρῶτος, ἐνεφανίσθη ἡμῖν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἀρχοντος ἱατροῦ Βασιλείου, τοῦ καὶ ἐφόρου τῆς τυπογραφίας ταύτης, καὶ ὡς μὴ περιέχον τι ἐναντίον τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, ἐκρίθη ἄξιον ἐκδόσεως καὶ ἐλευθερῆς πωλήσεως ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἃ τε δὴ ἐσφραγισμένον πρὸς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν, αψ' 6. Δεκεμβρίου λ'.

«Καλλίνικος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

«Σταυρόπουλος Καλλιμάχης, μέγας Διερχνεὺς τῆς ὑψηλῆς Πόρτας.

«Ὁ Ἐφέσου Μακάριος. Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ.

«Ὁ μέγας Λογοθέτης Ἀλέξανδρος Μάνος.

«Ὁ μέγας Σκευοφύλαξ Κωνσταντίνος Νέγρης.»

Ὡς ἐξ ὧν τῶν ἀδειῶν ἐξάγεται, τὰ πρὸς τύπωσιν συγγράμματα ὑπεβάλλοντο πάντοτε εἰς τὴν ἐπιτροπὴν παρὰ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου, τοῦ διευθύνοντος ἐφόρου τὸ τυπογραφεῖον. Ἐκ δὲ τῆς πρὸς ἐκδοσιν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης Χριστιανικῆς Ἀπολογίας ἀδείας πλανηθεὶς ὁ Κ. Βρετὸς (τόμ. Α'. σελ. 130) ἐξέλαθεν ὡς συγγραφέα ἢ ἐκδότην τὸν ἱατρὸν Βασιλείου.

Ἄγνοοῦμεν μέχρι τίνος ἔτους διευθύνετο τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου· βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ 1815 ἐφρόντιζε περὶ αὐτοῦ τὸ Πατριαρχεῖον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἀνέλαθεν ἑταιρικῶς δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὴν διαχείρισιν ὁ Ἀλέξανδρος Ἀργυράμος καὶ ὁ Κωνσταντίνος Κορέσιος· διὸ βλέπομεν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ νέον ἐμβλημα τοῦ τυπογραφείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντὶ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς Πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον φέρεται Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ τὰ ἀρκτικά γράμματα Α. Κ. συμπεπλεγμένα, καὶ αἰνιττόμενα ἢ τὰ ὀνόματα τῶν δύο συνεταίρων Ἀλέξανδρος καὶ Κωνσταντίνος, ἢ τὰ ἐπώνυμα αὐτῶν Ἀργυράμος καὶ Κορέσιος. Οἱ δύο οὗτοι συνεταῖροι, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος κατέβαλε τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν καὶ εὐφυΐαν, ὁ δὲ δεύτερος τὰ χρηματικὰ κεφάλαια, εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου ἐπὶ πενταετίαν καὶ ἐξετύπωσαν οὐκ ὀλίγα βιβλία, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Α' Τόμον τοῦ μεγάλου λεξικοῦ τῆς Κιβωτοῦ, καὶ τὸν Α' Τόμον τοῦ Ψαλτῆρος.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1820 ὁ Κορέσιος, μὴ

ἑπολαμβάνων ἴσως ἄφθονα κέρδη ἀναλόγως πρὸς τὰ καταβληθέντα ὑπ' αὐτοῦ κεφάλαια, ἐζητήσατο τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρίας, ὁ δὲ Ἀργυράμος προσλόγιμος μὲν τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν, μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ διατηρήσῃ ἐξ ἰδίων τὴν τυπογραφίαν, παρέστη τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐζητήσατο ἀπ' αὐτῆς τὴν εὔρεσιν συνεταίρου, δυναμένου νὰ καταβάλῃ ἀνάλογον χρηματικὴν ποσότητα διὰ τε τὸ ὑλικὸν καὶ τὰς ἄλλας τῆς τυπογραφίας ἀνάγκας. Συγκροτηθείσης δὲ γενικῆς συνελεύσεως ἐκ πάντων τῶν ἀρχιερέων, τῶν γερόντων, τοῦ μεγάλου Διερχνεῦς καὶ πολλῶν ἐκ τῶν εὐγενῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, διεφύθμισθησαν τὰ τῆς τυπογραφίας καὶ ἐξελέχθη ἐπιτροπὴ ἐκ πεσσάρων ἀρχιερέων, δύο ἐκ τῶν τῆς ἀρχοντικῆς χορείας, καὶ δύο ἐκ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ὅπως φροντίσῃ διὰ τὰ περαιτέρω.

Οἱ ἐπιτροποὶ συμφωνήσαντες μετὰ τοῦ Ἀργυράμου, συνῆψαν μετ' αὐτοῦ τὴν 4. Μαρτίου 1820 συμβόλαιον, οὗ τινος ὅροι ἦσαν οἱ ἐξῆς·

Α'. Ἐχούσης τῆς τυπογραφίας ὑλικὸν, ἐργαλεῖα δηλαδὴ καὶ τετυπωμένα βιβλία, ἀξίας 150,000 γροσίων, αἱ μὲν 25,000 ἐθεωρήθησαν ὡς κατάθεσις χρηματικὴ τοῦ Ἀργυράμου, αἱ δὲ λοιπαὶ ὅπως μετρηθῶσιν εἰς τὸν ἀποσυρόμενον Κορέσιον κατετίθησαν ἀμέσως ὑπὸ τῶν διαληφθέντων ἐπιτρόπων, οἵτινες ἀποκαθίσταντο τοῦ λοιποῦ νέου ἐν ἐνεργείᾳ συνεταῖροι, ἔχοντες δικαίωμα ἐπὶ τῶν πέντε ἐκτημορίων τῆς ὅλης ὕλης καὶ τοῦ κέρδους. Οὕτω δὲ συστάσεως τῆς νέας ἐταιρίας ὑπερεσύντο οἱ προχρηματίσαντες συνεταῖροι ν' ἀναδείξωσι τὴν τυπογραφίαν ἐλευθέρην παντὸς χρόνου.

Β'. Ἐρίσθη νὰ κατασκευασθῇ κιβώτιον, ἐναποτεθῆσόμενον ἐν τῷ κοινῷ τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ἔχον τρεῖς ἀνομοίους κλειδας, κρατούμενας ὑπὸ τριῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐν τούτῳ δὲ νὰ ἐναποταμιεύωνται τὰ εἴτε ἐκ τῆς ἐκδόσεως νέων βιβλίων, εἴτε ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προεκδοθέντων προσποριζόμενα χρήματα, ἐξ ὧν ἤθελον δαπανᾶσθαι τὰ πρὸς κατασκευὴν καὶ παρασκευὴν τῶν τυπογραφικῶν ἐργαλείων καὶ λοιπῶν ἀναγκαίων καὶ ἤθελον πληρόνεσθαι κατὰ πᾶν σάββατον οἱ μισθοὶ τῶν ἐργατῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ κιβωτίῳ ἐμελλε νὰ ἐναποτεθῆ καὶ ἡ σφραγίς τῆς τυπογραφίας.

Γ'. Οἱ ἐκλεχθέντες ἐπιτροποὶ ὄφειλον νὰ παραλαμβάνωσι τὰ ὑπὲρ τὸν συμφωνηθέντα ἀριθμὸν τυπούμενα βιβλία, καθὼς καὶ τὰ ἰδίους ἀναλώμασι τῆς τυπογραφίας ἐκδιδόμενα, φροντίζοντες περὶ τῆς πωλήσεως αὐτῶν ἐν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλοι.

Δ'. Ἄπικτες οἱ συνεταῖροι ἄπαξ μὲν τοῦ μηνός

ὄφειλον νὰ συνέρχωνται εἰς ἰδιαιτέρην συνεδρίασιν, περὶ τῆς προόδου τῆς τυπογραφίας καὶ περὶ πάντων ἐν γένει τῶν κατ' αὐτὴν συνδιασχεπτόμενοι· εἰς δὲ τὰς γενικὰς συνελεύσεις συμπαραστάμενοι, ὄφειλον νὰ δίδωσι λόγον τῶν πράξεόν των εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν μέγαν Διερχνεῦς, καὶ μάλιστα ὅσας ἐπρόκειτο περὶ ἐκδόσεως νέων βιβλίων ἢ περὶ ἐκτάκτου τινὸς δαπάνης.

Ε'. Ὁ Ἀργυράμος εἶχεν ἀπαραίτητον χρεὸς νὰ διημερεύῃ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ ἐπιτηρῶν τὰ πάντα, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ καθιστῶν ἐπιμελεστέρους τοὺς ἐργάτας. Εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐργασίας ὠρίσθη μηνιαῖος μισθὸς 500 γροσίων, ἐκτὸς τοῦ ἐκτημορίου τοῦ κέρδους, ὅπερ ἐδικαιοῦτο νὰ λαμβάνῃ ὡς συμμετόχος.

ΣΤ'. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ Ἀργυράμου ὑπερεσύντο νὰ καταβάλωσι μεγίστην φροντίδα διὰ τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν τῶν ἐργατῶν καὶ τὸ φιλόπονον αὐτῶν, ἐκλέγοντες στοιχειοθέτας μετόχους ὅπως οὖν παιδείας πρὸς ἀποφυγὴν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἀνὴρ δὲ ἱκανῶς κατηρτισμένος περὶ τὴν γραμματικὴν καὶ παρειακόμενος καθ' ἑκάστην ἐν τῇ τυπογραφίᾳ, ὄφειλε νὰ παραλαμβάνῃ ἅμα ἐξιούσας τὰς σελίδας ἐκ τῶν πιεστηρίων, ἐπιθεωρῶν καὶ διορθῶν τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα.

Ζ'. Ἀνὰ πᾶν ἔτος οἱ συμμετοχοὶ τῆς τυπογραφίας καταστρωννύοντες καὶ ἐκτιθέμενοι ἀκριβῆ τὸν λογαριασμὸν τῆς δασοληψίας, ἐχρεώστων νὰ καθυπαβάλωσιν αὐτὸν ὑπὸ τὴν κοινὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἔγγραφον· εἴτα δ' ἐγίνετο τοῖς δικαιοῦχοις ἡ διανομὴ τοῦ κέρδους κατ' ἀναλογίαν.

Η'. Πρώτη φροντίς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὄφειλε νὰ ἦναι ἡ πρὸ παντὸς ἄλλου ἔργου τύπωσις τοῦ Β' τόμου τῆς Κιβωτοῦ καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ Ψαλτῆρος, ἐπὶ χάριτος καλοῦ καὶ πολλῶ διαφέροντος τοῦ Α' τόμου, καταβλαβόμενης πάσης ἐπιμελείας, ἵνα ὁ τύπος ἀποθῆ καθαρὸς, ἀνελλιπέως καὶ ἀναμάρτητος.

Ἡ συμφωνία αὕτη ἴσχυεν ὀλόκληρον πενταετίαν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἡ ἐταιρεία ἠδύνατο ν' ἀνανεωθῆ ἢ καὶ διαλυθῆ (α).

Τεθὲν τὸ τυπογραφεῖον Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἔθνους, ἐπεκλήθη Ἑλληνικὸν Τυπογραφεῖον τοῦ Γένους· οἱ δ' ἐφορεύοντες ἐτύπωσαν τὴν ἐξῆς ἐγκύκλιον·

«Τοῖς ἀπανταχοῦ ὁμογενέσιν, ὅσοι τῆς τοῦ Γένους δόξης καὶ ὠφελείας ζηλωταὶ τυγχάνουσιν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐν τῷ τοῦ Γένους Ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ. Ἐν ἔτει αὐτῷ.» Εἰς 8^{ον} σελ. 27.

Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ταύτῃ ἐκτιθέμενοι οἱ ἐφοροὶ ἐν

(α). Βλ. τὸ συμφωνητικὸν εἰς τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Ε. τόμ. Α. σελ. 171.

συντόμω τὰ περὶ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καταδεικνύουσιν ὅποιον ἀγαθὸν πρόξενος τῆ ἀνθρωπότητι κατέστη ποιοῦντες· δὲ λόγον περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ τελευταίον διαρρυθμίσεως αὐτῆς, προσκαλοῦσι τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους· νὰ στέλλωσι τὰ συγγράμματά των πρὸς τύπωσιν εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Γένους, περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ διὰ τῶν ἐπομένων πατριωτικωτάτων λόγων·

« Ἡ Ἑλλάς, ἡ φίλη καὶ φιλότεχνος πατρίς, χεῖρε καὶ ἐναθρόνεται ὅταν βλέπῃ ἐν ταῖς ἐκδιδομένοις βιβλίαις τὰς γλυκεῖας ταύτας ἐπιγραφάς, Εὐγένιος Βούλγαρης, Νικηφόρος Θεοτόκης, Ἄνθιμος Γαζῆς, Νεόφυτος Δούκας, Γρηγόριος Κωνσταντῆς, Στέφανος Κομητῆς, Κωνσταντῆνος Οἰκονόμος, Διαμαντῆς Κοραῆς, Κωνσταντῆνος Κούμης, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης, Ζωσιμάδαι, Καπλάναι, Βαρβάκι καὶ τὰ τοιαῦτα ὀνόματα ὅλως ἑλληνικὰ καὶ ἑλληνικὸν ζῆλον πνέοντα. Ὅταν ὅμως κατίδη ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ τὰς ἐξῆς ὑπογραφάς, ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας, ἐν Παρισίοις, ἐν Λειψίᾳ, ἐν Βενετίᾳ καὶ ἄλλαις, οἷον εἰς ἀσχνομένην, ἀπονκαρῆ καὶ καταστέλλει τὸ φρόνημα ἐποδουμένη τὴν ἀτέλειαν. Φίλοι τῆς φίλης πατρίδος υἱοί, παραμυθήσατε ταύτην τὴν λύπην τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς· ἀφέλετε τὸ ὄνειδος τῆς καλύψατε τὴν ἐπὶ τούτῳ αἰσχύνῃ τῆς. Ἢ πόσον θέλει χαρῆ! πόσον θέλει κροτήσαι τὰς χεῖρας ὅταν καθωρῶσα ἐν ταῖς ἐκδόσεσι γεγραμμένα τὰ γλυκύτατα ὀνόματα τῶν υἱῶν, ἤθελε συγκατίδει καὶ ἐκυτὴν συγκαταγεγραμμένην μετὰ τὴν ὑπογραφὴν ταύτην· ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ἑλληνικῷ τοῦ Γένους τυπογραφεῖῳ ».

Ἐν τέλει τῆς ἐγκυκλίου ὑποφίνεται· « Ὁ τῆς τυπογραφίας θεωρῶν Ἰλαρίων Κρῆς (α), ὅστις πιθανῶς ἦτο διορθωτῆς, καθὼς πρότερον ἐχορηγῆσε τοιοῦτος ὁ Χριστόδουλος Χρύσης, ὁ μετὰ ταῦτα ἐπὶ πολὺν χρόνον διδάξας τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Νάξου.

Ἰνα καταδείξωμεν δὲ ὅποιος ὑπηρεσίας προσήνεγκεν εἰς τὸν ἑλληνισμὸν ὁ Ἀργυράμος, κρίνομεν ἐπ' ἀνάγκης νὰ καταχωρίσωμεν ἐν ταῦτα ὅσα περὶ αὐτοῦ ἀνφέρει διάσημος ξένος καὶ ἀρμόδιος κριτής, ὁ φιλέλληνας Φερμίνος Διδότος.

« Ὁ Ἀλέξανδρος Ἀργυράμος, πεπεισμένος περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας μίαν ἡμέραν ἤθελεν ἐπιφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τύπος, κατώρθωσε διὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἐπιμονῆς νὰ συστήσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογραφεῖον. Ἐνεκα τῶν μετὰ τῆς

(α) Ἰλαρίων Βινάιτης Κρῆς, ὡς ἐπιγράφεται ἐν τῷ προτεταγμένῳ τῆς Κίβωτου προλόγῳ, ὃν αὐτὸς ἔγραψε τῇ ἀρχαίᾳ φωνῇ μετ' εὐφραδείας χρησάμενος. Σ. II.

« Γαλλίας πολέμων δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ἐν καιρῷ τὰ ἀναγκαζοῦντα πρὸς κατάρτισιν αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐν Παρισίοις καταστήματός· μ.κ.· εἰς δ' ἀπατάθη. Οἱ ὕστερον ἐλθόντες ἐκ Βιέννης χαρακτηρῆς δὲν τῷ ἐχορησίμωσαν, καὶ ἠναγκάσθη νὰ χράσῃ μῆτρας ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τῶν Ἀρμενίων χρυσογράφων. Μετὰ πολλὰς ἀκάρπους ἀποπειρας κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ μετρίους χαρακτηρῆς, οἵτινες τῷ χρησιμίστουσι πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ μεγάλου εἰς φύλλον λεξικοῦ (Κίβωτου), ἐν ᾧ θέλουσιν ἐναποταμειωθῆ πάντα τ' ἀρχαῖα καὶ νέα λεξικά τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

« Οἱ σοφώτεροι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰργάσθησαν ἐπὶ δώδεκα ἔτη διὰ τὸ λεξικὸν τοῦτο, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι λέξεις καὶ φράσεις ἐξηγοῦνται εἰς γλῶσσαν προσεγγίζουσιν τὴν τῶν Σχολιαστῶν. Ὁ Θεσσαλὸς Ἑρρίκου τοῦ Στεφάνου ἐχορησίμωσαν ὡς βῆσις τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου, ἐν ᾧ περιελήφθησαν τὰ ἰδιαίτερα λεξικά Βλαστοῦ τοῦ Κρητῆ, Ἰωάννου Ζωγράφου, Νικολάου Λογάδου καὶ Κωνσταντῆνου Ψωμάκη. Μετὰ τὸν θάνατον Ἰωακείμ τοῦ Παρίου, ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου, ὁ Λογάδης ἐπεφορτίσθη ὅπως τὸν ἀντικαταστήσῃ εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐργασίας. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιχειρήσις, τῆς ὁποίας μέρος τῆς δαπάνης καλύπτουσιν οἱ συνδρομηταί, ἐνεψυχώθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, τοῦ Ἰακώβου Ἀργυροπούλου καὶ Μιχαῆλ Σούτσου. Ὁ Κύρ. Ἀργυράμος κατανοῶν, ὅτι πρὸς περάτωσιν τοῦ λεξικοῦ τούτου ἔπρεπε ν' ἀφοσιωθῆ ὅλως εἰς τὴν τυπογραφίαν, εἰ καὶ στερούμενος τῶν εὐρωπαϊκῶν βοηθημάτων, εἶχε τὸ θάρρος νὰ χύσῃ διὰ τῶν χειρῶν του ὅλα τὰ διὰ τὸ μέγξ τοῦτο ἔργον στοιχεῖα, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὴν ἀναλογίαν τοῦ κεκαθαρμένου ἀντιμονίου προσδιώρισεν αὐτὴν ὁ ἴδιος, βοηθούμενος ἐξ ἀτελοῦς περιγραφῆς ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Ἀναλογιζόμενοι πᾶσαι τὰς κατασκευασίας δυσχερεῖας πρέπει νὰ θυμιάσωμεν διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Μετ' ἄρκου εὐχαριστήσεως τῷ ἔδωκα ὅσας συμβουλὰς ἦ ἐν Εὐρώπῃ πρόδοδος τῆς τέχνης μετὰ καθίστα ἱκανὸν νὰ δώσω. Μεταχειρίζετο δύο μόνον πιεστήρια, ἕνεκα τῆς καθαρότητος καὶ τῆς ἀντησυχίας, τὰς ὁποίας συνεπάγει ἡ ἐπιπολάζουσα πικνὴ ἀτμός, ἧτις τῷ εἶχεν ἀρπάσαι ἐν τῶν τέκνων. Ὁ χάρτης εἶναι ἐκ τῶν λιθωνιδεστέρων ἀγωγῶν τοῦ μολύβματος, καὶ ἂν κατὰ δυστυχίαν ἤθελεν εἰσβάλλει εἰς τὸ ἐργαστήριόν του ἔπρεπε νὰ τὸ κλύσῃ ἐξ ὀλοκλήρου, ἢ νὰ ἐκτεθῆ εἰς βέβαιον θάνατον » (α).

(α) Notes d'un voyage fait dans le Levant en 1816 et 1817 par Didot. Paris. σελ. 83—85.

Ἐκρηγίσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, καὶ τοῦ αἰοιδίμου Ἰδρυτοῦ τῆς Τυπογραφίας ὑποστάντος τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον, ἐπέπρωτο νὰ συγκαταστραφῆ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ συστηθεῖσα τυπογραφία. Ἡ ἐκδοσις τοῦ Β' τόμου τοῦ Ψαλτῆρος εἶχεν ἤδη ἀποπερατωθῆ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1821, τῆς Κίβωτου ὅμως ἕτερος τόμος δὲν προέλαβε νὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης καταστροφῆς.

Ὁ Κ. Βρετὸς ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ἀναγράφει τριάκοντα ἐπτὰ βιβλία τυπωθέντα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ Κωνσταντινουπόλεως· προστιθέμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τὰ ἐξῆς ἕνδεκα, μὴ ἀναφερόμενα ὑπ' αὐτοῦ.

1. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης τοῦ θυματουργοῦ καὶ κτίτορος τῆς ἱερᾶς καὶ περιωνύμου Μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν Μεγάλων Πυλῶν, τῆς κοινότερον καλουμένης Δουσίκου, ἡ ἀσματικὴ ἀκολουθία· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ ὁ μετ' ἐγκωμίου βίος αὐτοῦ, ἡδη νεωτέρως φράσει συγγραφεῖς· νῦν τύποις νέοις ἐκδοθέντα σπουδῆ θερμῇ καὶ ἐπιμελεῖται τοῦ πανοσιωτάτου ἀγίου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου τῆς αὐτῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δουσίκου κυρίου κυρίου Ἱεροθέου καὶ ἀναλώμασι τῶν ὀρθοδόξων καὶ εὐλαβῶν χριστιανῶν. Προσετέθη δὲ τούτοις καὶ εἰς Κανὼν παρακλητικὸς εἰς δόξαν τοῦ ἀγίου καὶ εἰς κοινὴν τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν ὠφέλειαν.

Ἰμνους δέδεξο, εὐμενῶς τούτους μάκαρ Βησσαρίων, οὗς σὴ Μονῆ, σοὶ προσφέρει.

Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφεῖῳ· ἔτει 1800. Εἰς 8^{ον} σελ. 87.

Ἐδημοσιεύθη ἡ Ἀκολουθία αὕτη τὸ πρῶτον ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1705. Ἐτυπώθη δὲ τὸ δεύτερον ἐν Βιέννῃ τῷ 1797. Μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1846, καὶ ἐν Ἀθήναις ἐκ νέου τῷ 1856.

2. Τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ τοῦ Αἰγυπτίου ἀσματικὴ ἀκολουθία, συνθεθεῖσα μὲν πρὸς τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἑλλογιμωτάτου ἱεροκλήρου καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κυρίου Ἰωάννου Ἱεροσολύμου Κεφαλληνίως, προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ τιμιωτάτῳ καὶ χρησιμωτάτῳ κῦρ Σκουλῆ Σηλιβέργῳ Γούναρει, ὅστις χάριν τῆς ἡς ἔχει πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλῃς εὐλαβείας καὶ διὰ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων καὶ εὐλαβῶν χριστιανῶν, ἰδίως ἀναλώμασι τύποις αὐτὴν ἤδη ἐκδίδωσιν. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφεῖῳ. ἔτει 1804. Εἰς 8^{ον} σελ. 32.

3. Ἀκολουθία τῆς ὑπερβίας καὶ Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας εἰς τὸ ὑπερφύε

Θαῦμα, ὅπερ ἐνήργησε διὰ τῆς πανσέπτου θείας Εὐκόνος αὐτῆς, τῆς ἐπιλεγόμενης Μυρτιδιοτίσσης, ἐν τῇ νήσῳ Κυθήρων, ὅτε τὸν παράλυτον ἤγειρε μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας τῆς ἁγίας Κοιμήσεως· συνθεθεῖσα μὲν πρὸς τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου κῦρ Σωφρονίου ἐπισκόπου Κυθήρων τοῦ Παγκάλου, ἀντιγραφείσα δὲ πρὸς τοῦ ἐλαχίστου δούλου αὐτῆς μακαρίτου εὐγενοῦς Δομενίκου Βενερίου, πλείστοις καὶ ἐξισίοις τερατουργήμασιν εὐεργετηθέντος πρὸς τῆς αὐτῆς ἁγίας Εὐκόνος. Νῦν τὸ δεύτερον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἀδείας καὶ προτροπῆς τοῦ παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἱερμίου, σπουδῆ τε καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἐν ἱατροφιλοσόφῳ εὐγενοῦς κυρίου δόκτορος Ἑμμανουὴλ Μόρμωρη ποτὲ δόκτορος Γεωργίου Κυθηρίου, τοῦ θυμασίως ἐνεργεῖα τῆς προφηθείας τερατουργοῦ ἱερᾶς Θεομητορικῆς Εὐκόνος ἀπὸ πάθους δεινοῦ καὶ ἀνιάτου ἀπαλλχθέντος καὶ θεραπευθέντος· ἐπιθεωρῶν δὲ καὶ ἐπιδιορθῶσαι δευτερεύοντος Γερασίμου Βυζαντίου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφεῖῳ. Ἐν ἔτει 1844. Εἰς μικρὸν 4^{ον} σελ. 48.

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Ἐνετίῃσι τῷ 1744 πρὸς Ἀνωτῶν τῷ Βόρτολι· μετετυπώθη δὲ τῷ 1789 πρὸς Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ. Ἡ τρίτη αὕτη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοσις προσφωνεῖται Ἀνθίμῳ ἐπισκόπῳ Κυθήρων. Ἀνετυπώθη τὸ τέταρτον ἐν Σμύρνῃ τῷ 1847, παραλειφθεῖσάν τῶν προσφωνητικῶν ἐπιστολῶν τῶν προτέρων ἐκδόσεων, καὶ μετετυπώθη τὸ πέμπτον ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1849 μετὰ τῶν προσφωνήσεων.

4. Ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ὁσίου καὶ θεοφύρου πατρὸς ἡμῶν Λουκᾶ, τοῦ ἐν Στηρίῳ τῆς Ἑλλάδος, συνθεθεῖσα μὲν πρὸς ἀνωμόμου τινος, προσφωνηθεῖσαι δὲ τῷ εὐγενεστάτῳ ἀρχοντι κυρίῳ Ἰωάννῃ Φίλωνος τῷ ἐκ Λεβαδίας, ὅστις χάριν τῆς ἡς ἔχει πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλῃς εὐλαβείας καὶ διὰ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἰδίως ἀναλώμασι τύποις αὐτὰς ἤδη ἐκδίδωσι, ἀδείας καὶ προτροπῆ τοῦ παναγιωτάτου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κῦρ. Κυρίλλου, ἐπιστάσι δὲ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ ἑλλογιμωτάτου διδασκάλου τε καὶ πρωτοσυγγέλου τοῦ Παναγίου Τάφου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ ἐξαρχικῶς τὰ τῆς Ἑλλάδος ἱερὰ καταγῶγια περιοδεύσαντος. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφεῖῳ. Ἐν ἔτει 1844. Εἰς 4^{ον} σελ. 47.

5. Ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ ἐν Βιένῃ (sic) προσκοθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλῃς ἀρχιεπισκοπίας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα. Ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ. Ἐν ἔτει 1815. Εἰς μικρὸν 8^{ον} σελ. 73.

6. Ἐρσστής σοφίας ὑπὸ τῶν θεῶν Γραφῶν ὀδηγούμενος, εἴ τοι εἰσήγησις δογματικῆ, ἐκτεθείσα παρὰ τοῦ σοφολογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Σαργίου τοῦ Μακρταίου. Ἦδη πρῶτον τύποις ἐκδοθείσα προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου Οἰκουμένου Πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου. Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἑλληνικῷ τυπογραφείῳ. Ἔτει 1816. Εἰς 8^{ον} σελ. 211 καὶ ἔτεροι σελ. 18 μὴ ἠριθμημένοι, περιέχουσι τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τὸν πίνακα.

7. Βασουέτου λόγος εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν, μεταφρασθεὶς ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν. Ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ. 1817. Τόμοι δύο εἰς 8^{ον}, ὧν ὁ Α΄ σύγκειται ἐκ σελ. 382, ὁ δὲ Β΄ ἐκ σελ. 328.

8. Παιδαγωγὸς τῶν νέων ἢ νέον ἀλφραθητάριον, θελκτικὸν καὶ μεθοδικὸν πρὸς εὐκόλον μάθησιν τῆς ἀναγνώσεως, περιέχον εὐληπτον προφορὰν τοῦ ἀλφραθητοῦ, διαφόρους χαρακτήρας, εὐλήπτους διαλόγους καὶ τινὰς ἠθικοὺς κ.τ.λ. ἱστορίας τινὰς καὶ περὶ προσωπίων. Συντεθὲν πρὸς ὄφελος τῶν ἐναρχομένων παιδῶν παρὰ Ἰωάννου Κοκκίνου Σμυρναίου, καὶ προσενηχθὲν τῷ Κυρίῳ Σπυρίδωνι Κωνσταντῷ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1817 ἔτει. Εἰς 8^{ον} σελ. 80.

Ὁ συντάκτης τοῦ ὄντως εὐμεθέδου τούτου Ἀλφραθητάριου Ἰωάννης Κοκκίνος Σμυρναῖος εἶναι ὁ εἰς μεταγενέστερα συγγράμματα Ἰωάννης Π. Κοκκίνος, Πελοποννήσιος καλούμενος, ὁ γνωστότατος ἐν Ἑλλάδι διευθυντὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων, καὶ ὁ τοσοῦτον ἐπισημὸς τῆ νεολογίας καταστάς διὰ τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ διδασκαλικῶν συγγραμμάτων.

9. Πραγματείας ἱατρικῆς τόμος πρῶτος, περιέχων ἐπίτομον ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς τέχνης, φιλοπονηθείσαν ὑπὸ Σαργίου Ἰωάννου τοῦ ἱατροῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1818. Εἰς 8^{ον} σελ. 5—368.

10. Στοιχειώδεις γνώσεις ἐκ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, μεταφρασθεῖσαι καὶ μεταρρυθμισθεῖσαι ὑπὸ Π. Μ. εἰς χρῆσιν τῶν ἤδη ἀρξάμενων ἀναγνώσκων παιδῶν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1818. Εἰς 8^{ον} σελ. 141.

11. Ἀκολουθία δύο τῆς ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φωτεινῆς καὶ τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ, τοῦ ἐν Εὐθείᾳ ἀσκήσαντος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 1819 (α).

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΑΧΡΙΔΟΣ.

(Ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τοῦ Κ. Π. Ἀραβαντινοῦ.)

Ἀχρίς καὶ κοινότερον Ὀχρίς, πόλις τῆς νέας Ἠπείρου περιώνυμος, περὶ ἧς παρεκβατικῶς ἱκανοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων γεωγράφων καὶ ἱστορικῶν ποιοῦνται μνείαν, καὶ τινες τῶν νεωτέρων μονογραφικῶς διεπραγματεύθησαν τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ὧν τελευταῖός ἐστιν ὁ Ἀχριδεὺς Μιχαὴλ Γ. Δίμιτσα, ὅστις μελετήσας τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο ζήτημα, διεσκέδασε τὴν περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς πόλεως ταύτης σύγχυσιν, προσελθοῦσαν ἐκ τινῶν εὐρωπαϊῶν γεωγράφων, ὑποδείξας τὴν ταυτότητα αὐτῆς καὶ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς (α).

Περὶληπτικῶς καὶ ἡμεῖς πραγματευόμενοι ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ τὰ περὶ τούτου, θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ διευκρινήσωμεν ὅ,τι συγκεχυμένον, καὶ συμπληρώσωμεν τὸ κενὸν ἐν μέρει.

Ἐν τῇ παραπινδῷ Ἰλλυρίᾳ, τῇ καὶ νέῃ Ἠπείρῳ, κεῖται ἡ Δεσσαρέτις ἢ Λυχνιδία χώρα, εἰς ἣν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία πόλις Λυχνιδός (β) παρὰ τὴν Λυχνίδα λίμνην ἐγγεγραμμένη πόλις, ἣτις κατὰ τὰς πρῶτας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας, διέπρεπε μεταξὺ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Ἰλλυριδῶς πόλεων, τιμηθεῖσα καὶ δι' ἐπισκοπικῆς ἑδρας. Ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν ἔτει 347 κροτηθείσης ἐν Σάρδεσι (πόλει τῆς Μακεδονίας) τοπικῆς συνόδου, ἀπαντῶμεν ἕνα τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ὑπογράφόμενον «Διονύσιος ἐκ τῆς Λυχνιδῶς τῆς Μακεδονίας» (γ). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς ἐν τῇ νέῃ Ἠπείρῳ τῷ 463 συγκροτηθείσης συνόδου, τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Λέοντα ἀπευθυνθείσῃ, ἀπαντᾶται καὶ ὁ τῆς Λυχνιδῶς ἐπίσκοπος Ἀντώνιος, καλούμενος. Ἐν τινὶ ἐπιστολῇ τοῦ Πάπα Γελασίου,

(α) Μίθῃ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ἐκδομένην ἐν Ἀθήναις τῷ 1859, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ περὶ αὐτοκεφάλου Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχρίδος καὶ Βουλγαρίας». Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἀδίκως καταφέρεται κατὰ τοῦ Καισαρίου Προκόπιου ὡς ἀγεωγραφῆτος καὶ μυθώδης, ἐνῷ ἐν τῇ περὶ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀναγραφῇ αὐτοῦ ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἔχει οὐ τὴν τυχούσαν ἀκρίβειαν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας δυσμενῶς ἐκτεθεῖσαι βέβαια ἱκανὰ, διότι εἰ καὶ σημνύεται ἐπὶ μακεδονισμῷ, τοῦ βουλγαρισμοῦ ὅμως ἐπιθετικῶς διασωτῆς ὑπερβαίνεται.

(β) Τὴν Λυχνιδῶν ὁ Τίτος Λίδιος καὶ Στέφανος ὁ Βουλγαντινός τίθενται εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος (Βιβλ. Γ. κεφ. 13.) εἰς τὴν Δεσσαρέτιδα τῆς Μακεδονίας. Ταύτην καὶ τὴν λίμνην Λυχνίδα ἀναγράφων ὁ Στράβων (Βιβλ. Ζ. κεφ. 4) προστίθεται, ὅτι ἐν τῇ πόλει Λυχνιδῶν συνηνοῦντο οἱ δύο κλάδοι τῆς Ἑγγατίας ἐδοῦ, ὁ μὲν ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας, ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἐπιδαμνίου ἀρξάμενος, καὶ ἐπὶ ἴσῳ διαστῆματι χρονικῶς διανυόμενοι ἕκαστος.

(γ) Αἱ χῶραι τῆς νέας Ἠπείρου αἱ παρὰ τὴν Μακεδονίαν κείμεναι, ἀφοῦ ἀφῆρθησαν ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας παρὰ Φιλίππου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετανομάσθησαν Κάτω Μακεδονία.

γεγραμμένη τῷ 492 πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Λυχνιδῶς, ἀναγινώσκωμεν τὴν ἐπιγραφὴν «Λυχνιδῶς τῆς Λυχνιδῶς ἐπισκόπῳ σφόδρα χαίρειν κελεύει ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης». Κατὰ τὸ ἔτος 519 ἀπομνημονεύεται καὶ τέταρτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὁ Θεοδώρητος, ὅστις ὑπεδείχθη ἐν τῇ ἑδρᾷ του τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ Πάπα Ὀρομίδου, οἵτινες ἀποθάντες εἰς τὸ Δουβράχιον ἵνα μεταβῶσιν ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιεπλανήθησαν εἰς τὴν Σκαμπινὴν χώραν (Δεσβόλιν) (α). Καὶ οὗτοι μόνοι τῆς Λυχνιδῶς ἐπίσκοποι ἀπομνημονεύονται.

Περὶ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐποχὴν ἕνεκα τῶν κατὰστρεπτικῶν γοθητικῶν ἐπιδρομῶν, τοῦ τε πνυχτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐνακίψαντος φοβεροῦ σεισμοῦ, τοῦ καὶ τὴν Κόρινθον κειδαφίσαντος, ἡ πόλις Λυχνιδῶς περιήλθεν εἰς θέσιν ἡμισρημώσεως, χάριτι δὲ τῆς φιλοπτερίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ διέφυγε τὴν ἐξ ὀλοκλήρου ἐρήμωσιν. Ὁ τῷ ὄντι μέγας ἐκεῖνος Ἠπειρώτης, γεννηθεὶς εἰς τὸ Τυρρίσιον, χωρίον τῆς Λυχνιδίας, κείμενον μεταξὺ τῆς Λυχνιδῶς καὶ τοῦ φρουρίου Βερεδιανῆ, ἀφοῦ τὸ χωρίον ἐκεῖνο περιετοιχίσαστο ἐν τετραγώνῳ σχήματι, ἐφ' ᾧ καὶ ἔσχε τὸ ὄνομα Τετραπυργία, ἐνέτει 535, διέταξε καὶ τὴν ἀνέγειν τῶν τειχῶν τῆς Λυχνιδῶς. Τὴν πόλιν λοιπὸν ταύτην ὀχυρῶς περιτείχισας, καὶ δι' ἐχετοῦ ἀειφύτων ὑδάτων περιζώσας τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς τείχη, διὰ τε πλήθους ἱερῶν σκηνωμάτων, δημοσίων κατὰστρημάτων καὶ ἀγορῶν περικουσίσας αὐτήν, ἀνέδειξε πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, καὶ ἔδραν διοικητικῆν τῶν περὶ αὐτὴν ἐπαρχιῶν καὶ θεμάτων, ἐπονομάσας πρώτην Ἰουστινιανῆν, διότι συγχρόνως ἀνήγειρε καὶ ἑτέραν ἐν Δαρδανίᾳ (β) πόλιν, περὶ τὴν πόλιν Οὐλπιανῆν, ἣν ἐπωνόμασε Δευτέραν Ἰουστινιανῆν (γ)· κατὰ δὲ τὸ ἔτος 548, εὐκαιρίας δραστέμενος τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ πρόσκλησίν του μεταβάσεως τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης Βι-

(α) Τὸ ἀπομνημόνευμα αὐτὸ φέρει ταῦτα «Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Λυχνιδῶς, ἀνὴρ σεβάσιμος, ὅστις τοῖς ἐκ τῆς Σκαμπινῆς ἀπικληθεῖσι, καὶ εἰς Λυχνιδῶν ἔλεθ' Θεοῦ ἔλθουσι πρεσβυτεῖς τοῦ Πάπα Ὀρομίδου βιβλίον ἀναγνούς ἔδωκεν αὐτοῖς»

(β) Ἡ Δαρδανία ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ περιελάμβανε καὶ πᾶσαν τὴν Παραδρόνιον καὶ Παραπινδῶν Ἰλλυρίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Προκόπιος ἔθηκε τοῖς Δαρδάνοις οἰκουμένης μετὰ τὰ ἔρια τῶν Ἐπιδαμνίων, τὸ δὲ Ταρτήσιον χωρίον καὶ τὰ Βερεδιανῆ παρὰ τὴν Δαρδανίαν κείμενα. Ἀπόπως λοιπὸν διὰ τὴν περιγραφὴν του ταύτην κατηγορήθη ὑπὸ τινῶν (καὶ ἰδιαίτερως παρὰ τοῦ ῥηθέντος Κυρ. Δίμιτσα), ὡς ἀνακριθῆς καὶ ἀγεωγράφητος εἰς πᾶσαν τοπογραφικὴν καὶ ἱστορικὴν ἀφήγησιν του.

(γ) Προκόπιος ὁ Καισαρεύς (Βιβλ. β', κεφ. 4. περὶ κτισμάτων). Ἀγαθὸς ὁ σχολαστικὸς ἐν τῷ προομίῳ τῆς ἱστορίας του. Νεκρὰ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου (Σύνταγμα. τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων ὑπὸ Ῥάλλη καὶ Ποσλῆ, τόμ. ε', σελ. 266). Μελλίτιος (Ἑκκλησ. ἱστορία Τόμ. β', σελ. 88.) Δοσίθεος Ἱεροσολύμων (Δοδεκαβιβλ. κεφ. 20, σελ. 308.) Πουκεβίλ (Περὶ τῆς Βιβλ. Ζ', κεφ. ζ').

γίλιου, ζήλω θερμοτάτῳ ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῆς πατρίδος του ἐμφορούμενος, ἐσπευσεν ἵνα ἀναδείξῃ τὴν πόλιν ἐκείνην αὐτοκέφαλον ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν, ἐπικληθεῖσαν ἤδη καὶ Πρεβαλλίν, (α), ὑποβληθείσης αὐτῇ δι' αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος πάσης ἐπισκοπῆς ἐμπεριεχομένης ἐν ταῖς δυτικαῖς ἐπαρχίαις τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ἧτοι τῆς ὀχθραίας Δακίας (Παραδουναβίας), τῆς Μεσογείου Δακίας (Μολδοβλαχίας καὶ Τρανσυλβανίας), τῆς Πανονίας (Οὐγγαρίας), τῆς ἄνω Μοισίας (Βοσνίας, Σερβίας καὶ μέρους τῆς Μακεδονίας), τῆς Ἰλλυρίας (Νέας Ἠπείρου), τῆς ἄνω Θεσσαλίας (Θεσσαλονίκης), καὶ αὐτῆς τῆς Δεσβαρίας καὶ Εὐρίπου. Ἀτυχῶς, δι' ἑλλειψιν καταλόγων τῶν τότε ἐν ἐνεργείᾳ ἐκκλησιῶν, ἀγνοοῦμεν καὶ τὸ πρῶτον, καὶ τὰ ὀνόματα πρῶτων τῶν ὡς εἴρηται ὑποβληθειῶν ἐπισκοπῶν, τεκμαριόμεθα δὲ, ὅτι ὑπερέβαινον τὴν ἑκατοστήν, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῶν προεκτεθέντων διοικητικῶν τμημάτων, ὧν οἱ ποιμενάρχαι γενικῶς σχεδὸν συνεννοοῦντο μετὰ τῆς Ῥώμης, ἀναγνωρίζοντες τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῆς ὡς σωματικούς ἀρχηγούς. (β) κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν.

Τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης καινοτομίας, ἡ βέλτιον εἰπεῖν πραξικοπίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εὐρίσκαμεν ἐπίσημον ἀνάπτυξιν αἰτιολογικὴν εἰς τὴν νεκρῶν ἢ τρίτην διάταξιν αὐτοῦ (Βιβλ. α, τίτλ. ἦ), ἣν περ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Προκόπιος γράφων ἐν τῇ περὶ κτισμάτων βίβλῳ του, ὅτι ὁ Ἰουστινιανός, «καὶ τῶν Ἰλλυριῶν ἀρχιερέων διακεκλήρωται τῶν ἄλλων πόλεων αὐτῇ (τῇ Πρώτῃ Ἰουστινιανῇ), ἅτε πρώτη τὸ μέγεθος οὕτω κτλ. . . .» Ἡ καινοτομία αὕτη ἐκυρώθη ἐπισήμως οὐχὶ διὰ μόνης τῆς ῥηθείσης νεκρῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τόμου συνοδικοῦ συντεταγμένου ἐν Κωνσταντινουπόλει, πρῶτος καὶ τοῦ προμνησθέντος Πάπα, καὶ χρυσόβουλλον συγχρόνως ἐκδοθὲν λατινικῶς, ἐπεδόθη τῷ ἀπὸ Λυχνιδῶς ἀναδειχθέντι πρῶτῳ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀρχιεπισκόπῳ, ὅπερ ἀπωλέσθη τρωόμενον ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ, ἡ σκοπίμως κατεκλύθη ἐπὶ τῶν διαδόχων του. Τοιοῦτου τινὸς χρυσοβούλλου μεταφράσεως εἰς τὸ ἑλληνικόν, περιήλθεν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντι-

(α) Πρεβαλλίν, λέξις λατινικῆ σημαίνουσα πόλιν ὑπερέχουσαν ἢ ἐπικρατοῦσαν, εἴ ἢ ἐπεδόθη καὶ τὸ ὄνομα Πρεβαλλιανῆν ἢ Πρεβαλλία εἰς πᾶσαν τὴν διοικητικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς.

(β) Ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἐνέμετο κυριαρχικὴν τινα βαρύντητα ἐπὶ τῶν τῆς Ἰλλυρίας ἐπισκοπῶν, πολλαὶ εἰσιν αἱ μαρτυρίαι. Τὴν κυριαρχικὴν ταύτην ἐποπτεῖαν ἐξήσκει ἡ Ῥώμη διὰ τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Θεσσαλονίκης, λίγη τοποτηρητῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καθ' ἑλκας τὰς διαστάσεις καὶ ἐν πάσῃ περιστάσει, διότι πολλάκις οἱ τοποτηρηταὶ ἔπραττον κατ' ἴδιαν βούλησιν, καὶ ἐλίγην ἢ οὐδεμίαν προσοχὴν ἰδεικνυσαν εἰς τὰς ἀπαγορεύσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τῶν Παπῶν (Ἀμφιλοχίων Φωτίου προλεγόμενα σελ. κβ—κγ· ἐκδοσις Ἀθηνῶν.)

νουπόλοι πατριαρχεῖον, ληφθέντος ἐκ τοῦ ταμείου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἰς ἣν διατηρεῖτο ἀπὸ τῆς ἸΒ' ἑκατονταετηρίδος ὡς κειμήλιον (α), καὶ τὸ ἀπομνημόνευμα τοῦτο, καίτοι ὡς ὑποβολιματῶν θεωρούμενον ὑπὸ τῶν κριτικῶν, ὑπάρχει σπουδῆς ἄξιον, καθότι ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἀπομνημονεύει (β) τοὺς λόγους, δι' οὓς ὁ Ἰουστινιανὸς ἀρνήσασιν ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως τῆς Θεσσαλονίκης τὰ προνόμια, ἅτινα αὐτῇ ἐξήσκει ὡς ἀντιπροσωπεύουσα τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπέδωκε ταῦτα καὶ ἕτερα τῇ εἰρημένῃ Ἀρχιεπισκοπῇ.

Τῆς οὕτω πως ἀναδειχθείσης αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας ἐπὶ τοσοῦτων καὶ τελικούτων τῆς αὐτοκρατορίας χωρῶν, οἱ ποιμένες αὐτῆς ἐπέχοντες τὸν τύπον τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης, κατὰ τὴν προμνησθεῖσαν νεκρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἔσχον προνομίαις ἰκανῆς βαρύτητος, διότι οἱ Ἀρχιεπίσκοποι, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς, ἐξελέγον, προσεχίρζον καὶ ἔπαυον ἢ περιώριζον κατ' ἴδιαν θέλησιν τοὺς τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἐπισκόπων, πρὸς οὓς κυριαρχικῶς γράφοντες καὶ ἐπιστέλλοντες ὑπεγράφοντο διὰ πρασίνης ἢ ἐρυθρᾶς μελάνης. Τὸ προνόμιον δὲ τοῦτο οὐκ εἶχον ὅτε ἀπετείοντο ἢ ἐπέστελλον πρὸς τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας, καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένους Μητροπολίτας, διότι τῶν τοιούτων Μητροπολιτῶν οὐ προσκαθίζοντο παρεδρεύοντες ἐν ταῖς συγκροτούμεναις συνόδοις (γ), καὶ ὁσάκις ἀνεφύοντο ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς θρησκευτικὰ ζητήματα ἢ ἀμφισβητήσεις, αὐτὰ συνεζητοῦντο μὲν ἐν τοπικῇ συνόδῳ, ἀλλὰ ἢ λύσις ὑπεβάλλετο εἰς σύνοδον συγκεκριτημένην ἐν Κωνσταντινουπόλει (δ). Καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ κατὰ τὴν πρώτην τύπην περίοδον καθιερωμένα δίκαια καὶ προνόμια τῆς κλεινῆς ταύτης Ἀρχιεπισκοπῆς κατὰ τὴν ε' καὶ ζ' ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἐπέπρωτο, ἵνα ἐν ταῖς προσηκείσαις χώραις τῆς αὐτοκρατορίας εἰσελάσσει καὶ ἐμφωλεύσει τὰ ἐκ Σκυθίας ἐφορηθήσαντα βάρβαρα καὶ κατακτητικὰ ἔθνη, ἅπαντα ἀσεβῆ καὶ

ὀλέθρια, καὶ χεῖρον πάντων αὐτῶν τὸ τῶν Βουλγάρων, οὗ ἕνεκεν ὁ ἐκεῖσε ἐπικυβερνῶν χριστιανισμὸς ἐμαρῶνθη ποικίλως καταπιεζόμενος, ὥστε ἐπὶ τῶν πλείστων τῶν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ θέματι ἐγκατεστημένων ἐκκλησιῶν οἱ Ἀρχιεπίσκοποι τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς ἐστερηθήσαν πάσης κυριαρχικῆς προνομίας.

Πρῶτοι οἱ Οὐζοὶ καὶ οἱ Σλαβῖνοι ἐν ταῖς Ἰλλυρικαῖς χώραις ληστρικῶς εἰσελάσαντες καὶ ἐμφωλεύσαντες ἐπήγαγον μέγιστα δεινὰ κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς συνειδήσεως τῶν αὐτοχθόνων λαῶν, καὶ τὰ δεινὰ ταῦτα ἐκορυφώθησαν κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου (685), ἀφοῦ τὸ ἤδη ἄγνωστον ἔθνος τῶν Βουλγάρων διὰ τοῦ Δουναβίου εἰσελάσαν διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν προέβη μέχρι τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, καταστρέφον πόλεις καὶ κώμας καὶ πᾶν τὸ προστυχόν. Διὰ τοιούτων λκορθῶρων ἐπιθέσεων καὶ εἰσβολῶν οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι καταπονέσαντες τοὺς αὐτόχθονας κατέκτησαν τὰς χώρας ταύτας, καὶ ἀπέκρουον ἄλλεπαλλήλως τὰς πρὸς ἐκδιώξιν αὐτῶν ἐπερχομένας αὐτοκρατορικὰς δυνάμεις, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τοσοῦτον ἐνισχύθησαν οἱ τρομεροὶ ἐκεῖνοι τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἐχθροὶ, ὥστε ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν εἰκονομάχων Ἰσαύρων (745) κατέστησαν τὴν Πρώτην Ἰουστινιανῆν βασιλείαν ἐνδιαιτήμα, ἀφοῦ εἰς πάσης τὰς παρ' αὐτῶν κατακτηθείσας χώρας ἐνεφύτευσαν τὸ ἴδιον ἔθνη καὶ ὄνομα, καλέσαντες Βουλγαρίαν τὸ σύνολον τῶν κατακτησέων τῶν μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ἡ περιβόητος πόλις τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς μετωνομάσθη Μόχρα καὶ Ὀχρα, ἀπὸ τοῦ Μόχρου τοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος βασιλεύσαντος ἐν Βουλγαρίᾳ (α). Ἐκ τούτων λοιπὸν καὶ τῶν τοιούτων δεινῶν καὶ συμφορῶν ἡ ῥηθείσα Ἀρχιεπισκοπὴ μόλις ἀνέπνεεν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρου (845).

Πρὸς ἐλάττωσιν τῶν τρομερῶν δεινῶν, ἅτινα ὑφίσταντο οἱ ἐν Βουλγαρίᾳ χριστιανοί, καὶ πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κινδύνων, οἵτινες ἐπέκειντο ἐπὶ τῶν χωρῶν τῶν ὑποκειμένων τῇ Βυζαντινῇ αὐτοκρατορίᾳ, οἱ ῥηθέντες αὐτοκράτορες καὶ ὁ τότε πατριαρχεῦον ἐνησχολήθησαν σπουδαιῶς ἵνα προσελκύωσιν εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὸ δολέθριον ἐκεῖνο ἔθνος, ὅπως διὰ τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος ἐμπνεύσωσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς δικαιοσύνης τὸ αἶσθημα. Ἐν ἔτει 860 ἐβασίλευεν εἰς Βουλγαρίαν ὁ Βόγορις, ἀνὴρ λίαν ἐπιφοβός, ὅστις παρ' ἐλπίδα ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἐφάνη ἀρκεῖντος εὐδιάθετος ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν, κατηχηθεὶς παρὰ τῆς ὁμοθαλοῦς αὐταδέλφου του,

(α) Ἄγνα Κομνηνὴ (Ἀλεξιάδ. 12).

ἥτις αἰχμάλωτος γενομένη καὶ εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐπὶ τινα ἔτη δικυμείασα, ἐνηγκαλίσαστο τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης δραξάμενοι ἡ Αὐλὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσεκάλεσαν τὸν Βόγοριν αὐτόσε, ὅστις ἔσπευσε μεταβῆναι διὰ βασιλικῆς πομπῆς καὶ μετ' ὀλίγον κατηχηθεὶς καὶ προπαρασκευασθεὶς δεόντως, ἔλαβε τὸ βάπτισμα ἐν ἐπιστημότητι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ, ὅστις ἀνεδέξατο αὐτὸν ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρῃ. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἐγένετο βῆμα μέγα πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς γενικῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ὁ σκοπὸς οὗτος εὐδωδῆθαι λίαν ἐπιτυχῶς καὶ εὐδοκίμως, διότι τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀνέλαβε τὰς ἡνίας τῆς ἐκκλησίας ὁ σοφώτατος καὶ μεγαλεπήβολος ἑκαίνος Ἕλληνας, ὁ Πατριάρχης λέγομενος Φώτιος, ὅστις ἐξελέξατο ἄνδρας σοφίας καὶ εὐαγγελικῆς ἀρετῆς, τοὺς αὐταδέλφους Κυρίλλον καὶ Μεθόδιον, οὓς ἐξέπεστειλεν ἐν τάχει ὡς ἱεραποστόλους πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν ἔθνος (α), εἰς ὃ μετὰ ζήλου ἀποστολικοῦ καὶ δι' ἀκαμάτων προσπαθειῶν καὶ ἀγῶνων ἐμφυτεύσαντες οἱ ὅσοι ἐκεῖνοι ἄνδρες τὸν χριστιανισμὸν, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν Βουλγαρικὴν ἐπεξέτειναν τὴν ἐμφύτευσιν αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ εἰς ἄλλα τῆς εὐδωλοατρίας ἔθνη, Σλαβῖνων δηλαδὴ Κροατῶν, Μοραβῶν καὶ Βοσων, συμπράκτορας καὶ ἀκαμάτους μαθητὰς ἔχοντες ἑτέρους τινὰς κληρικούς, μεθ' ὧν διέπρεψαν οἱ ὀσιώτατοι Νκούμ, Σάββας, Κλήμης, Γοράσις καὶ Ἀγγελάριος (β).

Ἐν τοιαύτῃ ταχύτητι καὶ ἐπιτυχίᾳ διαδοθέντος τοῦ χριστιανισμοῦ, τῇ συνεννοήσει τοῦ ῥηθέντος νεοφωτιστοῦ βασιλέως Μιχαὴλ, ἐξελέχθη καὶ ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνὴρ σοφὸς καὶ εὐσεβὴς, ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιδῶν καὶ Βουλγαρίας, φέρων τὰ προνόμια τὰ παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ χορηγηθέντα εἰς τοὺς αὐτοκεφάλους Ἀρχιερεῖς τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, καὶ ἤδη ὁ ῥηθείς Ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τοιούτοις δικαιώμασι πατριαρχικῶς ἐνεργῶν, ἀνεζώωσε τὰς ἀπεσοσμένας ἐπισκοπὰς, καὶ νέας ἐπισκοπικὰς ἐδρας ἀνέδειξεν ἐπὶ πάσης Βουλγαρικῆς χώ-

ρας, διότι πανταχοῦ ἡ εὐδωλοατρία ἐξέπνευσε καὶ ἀνεζωογονήθη τὸ πολλαχῶς νεναρκωμένον χριστιανικὸν στοιχεῖον· ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ ἐπίτευξις τοῦ μεγάλου σκοποῦ ἀνεστάλη, διότι ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης Νικόλαος (866) ἐξέβριψεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς νεοπαγοῦς καὶ νεοφύτου Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀντιχριστιανικὰ ζιζάνια, εὐρών πρὸς τοῦτο δικατεθειμένον καὶ ἀντιλήπτορα τὸν ῥηθέντα βασιλεὺς Μιχαὴλ, ἄνδρα ἀχαρακτήριστον, καὶ ἀκοίμητον ἀντίπαλον καὶ ἐχθρὸν τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας.

Πλείστους ὅσους ἀνοσίους καὶ ἀντιχριστιανικοὺς τρόπους μετήλθον ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Σλαβικαῖς ἡγεμονίαις οἱ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Πάπα ἀποσταλέντες πράκτορες, πρὸς τὸ ἀποσπᾶσαι τοὺς νεοφύτους χριστιανούς ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προσηλώσεως αὐτῶν, κατηγοροῦντες τὸν πατριάρχην Φώτιον ὡς παρανόμως καταλαμβάνον τὸν θρόνον τῆς Νέας Ῥώμης, καὶ μὴ δικαιοῦμενον κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον νὰ ἐποπτέῃ κυριαρχικῶς τῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀνέκαθεν μέχρι Ἰουστινιανοῦ, τοῦ ἄρπαγος τῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας κυριαρχικῶν δικαιοματίων, αἱ ἐκκλησίαι ἐκεῖναι ἀνεγνώριζον τὴν τῆς Ῥώμης κυριαρχίαν. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιδοξίως πως ἐνσπεύροντες καὶ διακηρύττοντες οἱ τοῦ Πάπα Νικολάου πράκτορες, πολλαχοῦ κηδοκίμου καὶ προώδευον· ἀλλ' ὁ ἀκαταδάμαστος τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς ἀντίπαλος, ὁ πατριάρχης λέγω Φώτιος ἐθριάμβευσε τέλος πάντων καταβαλὼν πᾶσαν ῥηδιουργίαν καὶ ἀντενέργειαν τοῦ τῆς Ῥώμης Ἀρχιερέως. Καὶ ἐκδιώξας τοὺς Ῥωμαίκοις πράκτορας ἀπὸ πάσης Σλαβικῆς χώρας, ἐπανήγηγεν εἰς τὴν προτέραν θρησκευτικὴν δοξασίαν τοὺς ῥηδιουργηθέντας καὶ ἀποπλανηθέντας λαούς (α).

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῃ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλ. 423.)

Ζ'.

Καλλιτεχνία ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ καλλιτεχνία ἐλάχιστον καλλιεργείται ἐν Ἀμερικῇ, διότι πάντων μὲν οἱ ἀγῶνες σκοπὸν μόνον προτίθενται τὴν ἀπόκτησιν χρηματικῆς περιουσίας,

(α) Ζωναρῆς (Χρονογραφ. Βιβ. 16, σελ. 122.) — Σομεὼν Μέγιστος (Χρονογραφ. Κεφ. 25, σελ. 330.) — Γεώργιος Μοναχὸς (Κεφ. 16, σελ. 400.) — Ἀμφιλοχίω Φωτίου (προλεγόμενα σελ. ΚΒ καὶ ΛΑ.) — Κωνσταντῖνος Πορφυρογ. (Βίος Βασιλείου.) — Μελέτιος (ἐκκλ. ιστορ. Τόμ. Β, σελ. 298 καὶ 301).

μικρός δὲ ἔτι καὶ σήμερον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχόντων ἀσφαλεῖς τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας τῶν κυριωτέρων ἀναγκῶν. Καὶ μὲν μόνη αὐτῆς ἡ ἐμπορία εἰδύνατο νὰ προστατεύσῃ τὰς τέχνας· ἀλλ' ἡ ἐμπορία μεριμνᾷ περὶ μόνης τῆς ἐμπορίας, καὶ αὐτὴν μόνην ἀγαπᾷ καὶ περιποιεῖται. Ὁ ἐμπορος, μὴ ἐκτιμῶν τὸν τεχνίτην, διότι δὲν ἐννοεῖ τὴν τέχνην, θεωρεῖ αὐτὸν ὡς ὃν ὅλως ἀνωφελὲς, καὶ ἐπομένως πολὺ κατώτερον τοῦ ἐμπόρου, οὐτινος τὴν κοινωνικὴν χρησιμότητα θεωρεῖ πάσης ἄλλης ἀνωτέραν. Καὶ ὁ τελευταῖος μεταπράτης δὲν καταδέχεται νὰ φροντίσῃ περὶ ζωγραφικῆς ἢ μουσικῆς, καὶ φρονεῖ ὅτι θὰ προσέβαλλε τὴν ἰδίαν ἀξιοπρέπειαν ἂν συγκατένευε νὰ θαυμάσῃ ὠραῖαν εἰκόνα, ἢ νὰ γοητευθῇ ὑπὸ γλυκείας μουσικῆς. Ἰποθέτω ὅμως ὅτι ἡ πρὸς τὰς τέχνας ἀδιαφορία δὲν θέλει διαρκέσει πολὺ, διότι οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουσι τὴν ψυχὴν ζωηρὰν καὶ εὐαίσθητον.

Ἐν τοσούτῳ ὅμως, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐν Ἀμερικῇ τιμῶνται κατὰ τὸ μέτρον τῆς εὐπορίας αὐτῶν, ἔπεται ὅτι οἱ καλλιτέχναι, οὐχὶ πολλὰ πλούσιοι ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, θεωροῦνται οὐδενὸς ἄξιοι. Εἰς τὰς συναναστροφὰς δὲν προσκαλοῦνται ἀλλ' ἀνέχονται αὐτοὺς οἱ Ἀμερικανοί. «Τοὺς καλλιτέχναις, μοὶ ἔλεγεν ἕνας ἐμπορος *Μπακαλάου*, τοὺς τιμῶμεν ὅταν ἐννοῶσιν τὴν θέσιν των καὶ μένουσιν ἐν αὐτῇ ἐκλήθησαν.—Ἐχετε δίκαιον, ἀπεκρίθη, καὶ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω πλέον καιρὸν νὰ σταίλω εἰς κόρακας καὶ κύμβαλον καὶ μουσικὴν, καὶ νὰ πωλῶ καὶ ἐγὼ *Μπακαλάου*.—Μὴν ἀπελπίζεσαι, φίλε μου, μὴν ἀπελπίζεσαι, ἐπανελάβε κτυπήσας τὴν βράχιν μου· φθάνει ν' ἀρχίσῃς καὶ θὰ ἐπιτύχῃς.»

Σχολεῖα ζωγραφικῆς, ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὴν ἐν Εὐρώπῃ, δὲν ὑπάρχουσιν εἰς Ἀμερικὴν, πλὴν ψυχρῶν τινῶν καὶ ἀμοίρων πρωτοτύπου χαρακτῆρος τοπιογραφικῶν. Οἱ ἐρασταὶ τῶν εἰκόνων εἶναι σπανιώτατοι, καὶ πολλάκις ἀπορεῖ ὁ ξένος, βλέπων ἀνηρημένους εἰς τοὺς τοίχους πλουσιωτάτης αἰθούσης βανυσοῦς καὶ εὐτελεῖς ζωγραφίας. Εἶδον ἐλαιογραφίας κεκαλυμμένας διὰ ὑάλου, ὡς ἂν ἦσαν χαλκογραφίαι.

Εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς πωλοῦνται ἐπὶ δημοπρασίας πλῆθος εἰκόνων, στελλομένων ἐξ Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Ἐλθὼν ποτε εἰς ἐργαστήριον δημοπράτου, εἶδον πλειστηριαζομένην εἰκόνα περιστῶσαν ἄνδρα τὸ μέγεθος ἔχοντα φυσικόν· ἦτο δὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ληστῶν, τῶν ὠπλισμένων ὡς ἄλλοι ἀστακοὶ μὲ πιστόλια, ξίφη καὶ καρναβίνας. Ὁ πῖλος αὐτοῦ ἦτο καλῶς ἰσχυρὸς, τὸ γένειον ἀκτένιστον, τὸ βλέμμα ἀνήσυχον καὶ ἀγρία ἡ ὄψις. Παρητηρήσας εἰς τὸν κατάλογον ὅπως εἶδω, παραβάλλων τὸν ἀριθμὸν, τίς ἄρα ἦτο ὁ ἐξεικονιζόμενος, ἀνέγνω

ταῦτα· *Εἰκὼν Λοδοβίκου τοῦ ΙΔ', βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἔργον Γυραρδόν. Καὶ πιθανὸν μὲν νὰ ἐγράφησαν κατὰ λάθος· ἐπειδὴ ὅμως ἐν Ἀμερικῇ ὁ καιρὸς εἶναι πολύτιμος, οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα. Καὶ οὕτω ὁ λήσταρχος ἐπωλήθη πρὸς τινα, θαυμάσαντα τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἐνδόξου μονάρχου. Τίς οἶδεν ἂν ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τοῦ Λοδοβίκου δὲν ἐπωλήθη ἐν τῷ αὐτῷ ἐργαστηρίῳ ἀντὶ τῆς εἰκόνας τοῦ ληστάρχου;*

Ἐνα μόνον ἐρμολύφον, γνωστὸν διὰ τὴν ἐπιτηδειότητά του, ἔχουσιν οἱ Ἀμερικανοί, τὸν *K. Powers*, ὅστις ἐποίησε τὴν *Λούιζν Ἑλληνίδα*, ἔργον ἀληθῶς ἄξιον μεγάλου τεχνίτου. Καὶ ἔζησε μὲν πολλὰ ἔτη εἰς Ἰταλίαν, μεταξὺ θησαυρῶν τέχνης, καὶ ὠδηγήθη ὑπὸ τῶν μαθημάτων ἐνδόξων διδασκάλων, οὐδὲν ἦττον ὅμως εἶναι ἄξιος τιμῆς, διότι ἠγωνίσθη νὰ λησμονήσῃ ὅτι εἶχε μάθει εἰς τὴν οἰκίαν πατρίδα.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ἀμερικανικὸν πνεῦμα εὐδοκίμει μᾶλλον εἰς τὴν χαλκογραφίαν ἢ τὴν γλυπτικὴν· διότι καὶ τῶν βιβλίων αἱ εἰκονογραφίαι εἶναι ὠραϊκῆς, καὶ αἱ πωλούμεναι εἰκόνας, καὶ τὰ ἀναρίθμητα καὶ πολυποίκιλα γραμμάτια τῶν διαφόρων τραπεζῶν.

Καὶ οἱ περὶ τὴν μουσικὴν δὲ ἀσχολούμενοι εἶναι μετριώτατοι. Καὶ μὲν πρέπει νὰ σημεινῆται ἡ Ἀμερικὴ ὅτι ἐγέννησε τὸν *Gottchalk*· ἀλλ' αὐτὸς ἐλθὼν βρέφος εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀνετρέφθη καὶ ἐδιδάχθη ἐν αὐτῇ. Ἀγανακτοῦμεν δὲ ἀναπολοῦντες πόσον ἀγενῶς ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐπανελθόντα εἰς Ἀμερικὴν, αὐτὸν τὸν ἐντελέστατον κυμβαλιστὴν, τὸν ὁποῖον ἤκουσαν ἐκστατικοὶ οἱ Παρίσιοι. Ὅτε ἔβλεπον οἱ ἄμουσοι αὐτοῦ συμπολιταὶ τοὺς δακτύλους του περιτρέχοντας μετὰ ταχύτητος κεραυνοῦ τὸ κύμβαλον, ἐξεκαρδίζοντο γελῶντες, καὶ κτυποῦντες τὴν βράχιν του· αἰδοῦ, ἔλεγον, ἀξιολόγος γύμνασις ὅταν εἶναι ψύχρα, νὰ ζεσταίνῃς τὰς χεῖράς σου. Καὶ ὁ ἔωρακὼς μεμαρτύρηκε.

Θέλει δὲ νὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης καὶ τὴν περὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κυμβαλιστοῦ γνώμην τοῦ τύπου; Μετὰ τινα μουσικὴν συμφωνίαν, καθ' ἣν ὁ *Gottchalk* ἐξεκένωσεν ἴσως ὅλην τῆς ψυχῆς του τὴν ποίησιν, ἐφημερίς τις ἔγραψε ταῦτα· «Δὲν ἀγαπῶ τὴν μουσικὴν, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον μισῶ τοὺς κυμβαλιστάς· ἄρα δὲν ἐστενοχωρήθη ἐν τὴν μουσικὴν συμφωνίαν τοῦ *K. Gottchalk*, διότι οὔτε μουσικὴν οὔτε κυμβαλιστὴν ἤκουσα, κλ.» Ἰδοὺ λόγοι ἐνθαρρυντικοί! Πρὸς τί λοιπὸν ἡ εὐφυΐα, καὶ οἱ κόποι, καὶ αἱ δαπάναι, καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς ὑγείας σου;

Ἐπιλείπει μοι ὁ χρόνος ὀνομάζοντα ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς διακεκριμένους μουσικοὺς, ἀπὸ τῆς *K. Μαλιβράν* μέχρι τῆς *K. Ἀλβόνη*, οἵτινες ἀφῆκαν τὴν

Εὐρώπην, ὅπου ἐτιμῶντο καὶ ἐκέρδινον, καὶ ἐπνεύθησαν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς κατεστραμμένοι καὶ ἀτυχεῖς. Ὁ *K. S.* κυμβαλιστὴς τῆς δουκίσσης *Μομπανσιέ*, παίζει κύμβαλον εἰς τὰ καπηλεῖα τοῦ *Νεοβοράκου*, ἕνα τέρψη τοὺς πίνοντας οὐίσκη· καὶ ποτε εἰς τῶν πινόντων πλησιάσας αὐτὸν, ἐκτύπησε καὶ ἐξώρυξε τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν του. Τὸ Ἰταλικὸν θέατρον τοῦ *Νεοβοράκου* ἐγένετο περὶ τὴν καταστροφῆς πάντων τῶν διευθυντῶν αὐτοῦ· πάντες ἀνεξαιρέτως ἐζημιώθησαν, καὶ πολλά· ἡ περὶ τὰς τέχνας κερδοσκοπία ἀπέτυχε πάντοτε εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Τολμηροὶ τινες ἐργολάβοι ἐπεχείρησαν νὰ διαιρέσωσιν ἐπὶ ἑξή μηνῶν τὰς Ὄμοσπόνδους πολιτείας μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς *Jullien*, διευθυντοῦ ἐξαισίας μουσικῶν συνοδίας, ἧτις ἔπαιζε καὶ τοῦ *Mozart*, καὶ τοῦ *Beethoven*, καὶ τοῦ *Mendelsshon* καὶ τοῦ *Berlioz*, καὶ τοῦ *Rossini*, καὶ τοῦ *Meyerbeer*, καὶ τοῦ *Verdi* καὶ αὐτοῦ τοῦ *Jullien* τ' ἀριστουργήματα. Οὐδὲν δὲ παρημελήθη ὅπως ἐλυσοθῶσιν ἀκροαταί. Ἐρήθησαν κομψόταται βρῦσαι, ἀφ' ὧν ἐρρέσεν ἄφθονος καμπανίτης, καὶ τὰ θρανία παρεχωροῦντο πρὸς τρεῖς δραχμάς ἕκαστον· καὶ ὅμως ἐλάχιςτος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρχομένων. Ἀποτέλεσμα δὲ πάντων τῶν ἀγώνων αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐκ 250000 φράγκων ζηνία τῶν ἐργολάβων ἐντὸς ἑξή μηνῶν.

Κατ' ἐξαιρέσειν ὅμως ὑπῆρξαν καὶ τινες καλλιτέχναι, μὴ ἀποτυχόντες ὅλως διόλου ἐν Ἀμερικῇ· ἀλλ' ὅπως κατανικήσωσι τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ κοινοῦ, ἠναγκάστησαν νὰ ἐπινοήσωσι τρόπους ξένους εἰς τὴν τέχνην.

Ὁ *Λεοπόλδος Meyer*, ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος κυμβαλιστῆς, ὁ ποιήσας τὸν *μαυριτανικὸν ἐμβατήριον*, παρυσιάζετο ἐνώπιον τοῦ δημοσίου, φέρων σκωτικὸν πανταλόνιον, μειδιῶν πρὸς τὸ πλῆθος καὶ προσφέρων εἰς τὰς κυρίας ἀνοδοδέσμας, τὰς ὁποίας ἐπιτήδεε ἐρρίπτον πρὸς αὐτὸν οἱ φίλοι του. Πολλάκις, μετὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς συμφωνίας, ἐρρήτορεύε καὶ ἔστελλε φιλήματα πρὸς τὰς νέας· τὸ δὲ ἀκροατήριον ἐθαύμαζε ταῦτα πάντα γινόμενα παρ' ἀνδρὸς, οὐτινος ἡ φυσικὴ δύναμις ἦτο ἴση πρὸς τὴν τέχνην.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἑρρίκος *Herz* εἰλκυσε πλῆθος ἀκροατῶν πολὺ εἰς τὰς συμφωνίας του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐρεθίσθῃ τὸν ζῆλον τῶν *Γιαγκῆ* διὰ διαφορῶν τρόπων, ἠναγκάζετο νὰ ἐξαφνίσῃ καθ' ἐσπέραν αὐτοῦ διὰ νέας τινὰς ἐπινοίας. Καὶ ποτε ετοιχοκολλήθησαν ἐν *Νεοβοράκῳ* προκηρύξεις δέκα πόδας ὑψηλαὶ καὶ ἑξή πλατεῖαι, ἀναγγέλλουσαι συμφωνίαν μετὰ *χιλλίω κηρίων*. Ὅποιον θέλητρον! Τὸ θέατρον ἐπλημμύρησεν· ἀλλὰ τί συνέβη; Κύριός τις λαβὼν τὴν ὑπομονὴν νὰ μετρήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν κηρίων, εἶδεν ὅτι ἀντὶ χιλίων ἦσαν ἐννεασκία

τριάκοντα· καὶ ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀπάτην, ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ὀπίσω τὸ τίμημα τῆς εἰσόδου, καὶ ἀνεχώρησεν ὀμνύων ὅτι δὲν θέλει πιστεύσει πλέον τὰς δολίαις ἀγγελίας τῶν Εὐρωπαίων!

Ἄλλοις ὅμως ἔπαθεν ὁ *Thalberg*, ὁ ἐξοχος αὐτὸς καλλιτέχνης, τὸν ὁποῖον αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς ἐδέχοντο ὡς ἄλλον ἡγεμόνα· συλλαβὼν τὴν ἰδέαν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ξενοδόχος, διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ ἡ τέχνη του. Ἐπέτυχε δὲ νὰ ἐλκύσῃ ἀκροατὰς, οἵτινες τρώγοντες βιφστὲν καὶ πίνοντες μαδέραν ἤκουον αὐτὸν ψάλλοντα. Καὶ πῶς ἤκουον! μετὰ τοῦ θορύβου τῶν ὑπηρετῶν, καὶ τῆς παρατριβῆς τῶν πινακίων, καὶ τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐκπωμάτων τοῦ καμπανίτου, καὶ τοῦ κρότου τῶν περονίων καὶ κοχλιαρίων, κρότου μελωδικωτέρου καὶ τῆς μελωδικωτέρας ἀρμονίας εἰς τὰ ἀμερικανικὰ ὦτα.

Ἐτῆρός τις βουλευτῆς ὅπως ἐπιτύχῃ, ἐνεδύθη ὡς σατανᾶς μὲ μακρὰ κέρατα καὶ μακροτέρην οὐράν, καὶ οὕτω πῶς ἐστολισμένος ἔπαιζε διαβολικῶς τὸ *Carneval de Venise* τοῦ *Παγανίνου*. Ἐκρυψε δὲ καὶ εἰς διάφορα μέρη τοῦ θεάτρον μουσικοὺς, οἵτινες ἀνταπεκρίνοντο εἰς τοὺς μελωδικοὺς τόνους τῶν βιολίου τῶν τὴν σατανικὴν δὲ ταύτην ἀρμονίαν προανήγγειλε πομπωδῶς, κατὰ τρόπον ἱκανὸν νὰ ἐρεθίσθῃ καὶ τοὺς ἀπαθηστέρους. Τέλος ἐλθούσης τῆς ποθητῆς ἡμέρας ἐφάνη ὁ διάβολος, οὐτινος τὴν εἰσόδον ἐχειροκρότησαν ἅπαντες, διότι ἦτο ἐντελέστατος· τὰ κέρατά του ἦσαν ὠραῖα, ἡ οὐρά του ἀπέραντος καὶ τὸ δέριμα του κόκκινον ὡς ἐψημένου ἀστακού.

Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν περιήλθε πολλάκις τὴν σκηνὴν, καὶ σχηματίζων διαφοροτρόπως τὸ σῶμά του, προητοίμασε τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸ ν' ἀκούσωσι μετὰ προσοχῆς τὴν σατανικὴν μελωδίαν του· εἶτα δὲ σταθεῖς αἰρνης, ἐστήριξε σιγὰ σιγὰ τὸ βιολίον εἰς τὸν ὄμιόν του, παρετήρησε τὸ τόξον, καὶ ἀποτόμως, παταγωδῶς, ὡς ἂν ἐζήρητο ἐκ τῆς κολάσεως, ἤρχισε νὰ παίζει. Μόλις δὲ ἤχησαν οἱ πρῶτοι τόνοι, καὶ ἄλλο ὄργανον ἀόριστον καὶ ἀλλόκοτον ἐξηκολούθησεν αὐτοῦς, ἐπαναληφθέντας ὑπὸ ἄλλων ἐπίσης μουσικῶν καὶ παραδόξων. Καὶ ἐνῶ συδιελέγοντο οὕτω τὰ καταχθόνια πνεύματα, ὁ Ἀρχιτόφελ διασκελίζων τὴν σκηνὴν συνετάρασσε διὰ σαρκωδίου γέλωτος τὴν μουσικὴν, καὶ ἐπανελάμβανε φρικωδῶς τὴν καταχθόνιον μελωδίαν τῶν ἀοράτων συναδέλφων του. Κατέληξε δὲ ἡ ἀρμονία διὰ τῆς συμφωνίας πάντων τῶν ὀργάνων, συμφωνίας ἀληθῶς διαβολικῆς, περὶ ἧς καὶ σήμερον ἔτι γίνεταί πολὺς λόγος.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐξηνητήθησαν πάσαι αἱ ἐφευρέσεις τῶν μουσικῶν· διότι μέχρι τοῦδε ἐγένοντο συμφωνίαι μετμημισμένων, συμφωνίαι μὲ τόμπολαν,

συμφωνίαι θρησκευτικά, συμφωνίαι χορευτικά, συμφωνίαι ιστορικά, συμφωνίαι σπουδαίαι, συμφωνίαι κωμικά, συμφωνίαι πυροτεχνικά, συμφωνίαι αινιγματικά, συμφωνίαι βικχικά, συμφωνίαι γαστρονομικά και συμφωνίαι σατανικά.

Άλλος τις φωνήν έχων βόδις ἢ ἄρκτου, ἔψαλλε μέλος, ἄνευ ὄργάνου, τρεῖς κατὰ συνέχειαν ὄρας, πάσης τὰς σατανικὰς ψαλμωδίας πασῶν τῶν θρησκευτῶν καὶ αἰρέσεων· καὶ ὁμοῦ ἐκέρδιζε! Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἤκουσα ἐν Βοστώνῃ.

Ἐτερός τις συνέγραψε ζωϊκὴν συμφωνίαν, ἐπιγραφομένην *Κιβωτὸν τοῦ Νῶε*· ἀπετέλουν δὲ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν ὄγκασμοὶ ὄνων, βληχαὶ προβάτων, μυκηθμοὶ βοῶν, γρυλλισμοὶ χοίρων, συριγμοὶ ὄφρων, κελάδημα πτηνῶν, βρυχήματα λεόντων καὶ ἀνθρώπων φωναί. Πάντα δὲ ταῦτα προκνηγγέλθησαν διὰ προγράμματος, ἀξίου νὰ παραδοθῇ καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους μετὰ τῶν πλέον ὀδονταλγικῶν προγραμμάτων.

Ἰππῆρες δὲ καὶ Ἰταλὸς τις βιολινιστὴς, ὅστις νομίσας ὅτι θὰ ἐκέρδιζε πολλὰ, ἐμιμῆτο θαυμασίως τὴν φωνὴν γράϊας ὠρηγισμένης· ἀλλὰ δὲν εὐηρέστησεν.

Εἰς πολλὰς μουσικὰς συμφωνίας ὁ λόγος διαδέχεται τὸ ἄσμα καὶ τὸ ἄσμα τὸν λόγον· διότι οἱ Ἀμερικανοὶ ἀγαπῶσι περιπαθῶς τὸ *speech*, καὶ ἀξιοῦσι ν' ἀκούσῃ ῥήτορας λέγοντας περὶ παντός. Ἐὰν μελωδία τις χειροκροτηθῇ, ἀμέσως ὁ μουσικὸς ὠφελοῦμενος ἀπὸ τῆς εὐκαιρίας ῥητορεύει· ἐὰν δὲ ἐμφανισθῇ τις τῶν μουσικῶν τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὸ πρόγραμμα, νέε ῥητορεία· ἐὰν ἀναβληθῇ ἡ συμφωνία, τρίτος λόγος καὶ οὕτω καθεστῆς· ἐγὼ δὲ καὶ ἤκουσά τινα ῥητορεύοντα ὅτι δὲν θὰ γείνη συμφωνία.

Ἐτελεῖτό ποτε συμφωνία εὐεργετικὴ ὑπὲρ τινος ἐμπείρου κυμβάλιστου, ἅμα δὲ καὶ εὐφροσύνου μελοποιού. Μετὰ τὸ πρῶτον μέρος μελανεϊμῶν τις κύριος, κρατῶν ἀπὸ τῆς χειρὸς τὸν μελοποιόν, παρυσιάσθη εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἔνευσεν εἰς τὸ ἀκρατήριον ὅτι θέλει νὰ ὀμιλήσῃ· ἀμέσως δὲ ἐπεκράτησε σιωπὴ, καὶ ὁ ῥήτωρ, μετὰ τὰς συνήθεις προσαγορεύσεις, ἐξεφώνησε ταῦτα, τῶν ὁποίων ἐγενόμην αὐτήκοος.

«Κυρίαι καὶ Κύριοι! (Σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ ὀμιλοῦντες, καὶ προγράμματα ἐκδίδοντες προτάσσουσι πάντοτε τὰς γυναῖκας.) Δὲν λαμβάνω τὸν λόγον ἐνώπιον ἀκρατηρίου τοσοῦτον πολυπληθοῦς καὶ τοσοῦτον εὐπροκίρετου διότι εἶμαι δικηγόρος καὶ ὕπως ἀποδείξω δημοσίᾳ τὴν περὶ τὸ λέγειν εὐχέρειαν, τὴν δύναμιν τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς γλώσσης μου· ὄχι, Κύριοι! διότι χάριτι θεῆς ἔχω ἀπειρίαν πελατῶν, καὶ ἀπορῶ ποίας πολιτικῆς καὶ ἐγκληματικῆς δίκης νὰ ἐκλέξω· τὸ γρηρεῖόν μου εἶναι πλήρες ἀνδρῶν ἀπατηθέντων ζητούντων διὰ τοῦτο τὸ διαζύγιον, γυναικῶν ἀπατεώ-

νων, ἀχρείων, καὶ πανούργων· ὥραϊον ἀληθῶς τὸ θέαμα! Ἀλλὰ λαμβάνω αὐτὴν τὴν ὥραν ταύτην ἐνώπιον ὑμῶν, ὅπως ὑπακούσω μὲν εἰς τὸ ζωογονοῦν με αἰσθημα, μετὰδῶσω δὲ καὶ εἰς ὑμᾶς τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅστις μὲ καταφλέγει ὑπὲρ τοῦ μεγάλου τούτου μελοποιού τὸν ὁποῖον κρατῶ. (Χειροκροτήεις.) Πόσον εὐτυχεῖς καὶ σωτηριώδεις στιγμὰς ἐπέρασεν ἐνεκα σοῦ, ὦ μέγιστε τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὰς μακρὰς μου συζητήσεις ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Ἢ μουσικὴ καὶ ὦ δικονομία! ἂν δὲν ὑπῆρχετε, ἔπρεπε ἀφεύκτως νὰ σᾶς ἐφεύρωσι διὰ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος.»

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἐνῶ εἰσέτι ἔχειροκροτεῖ καὶ ἐπευφήμει τὸ κοινόν, ὁ μουσικοδιδάσκαλος προσεῖπε ταῦτα·

«Κυρίαι καὶ Κύριοι! Ἐπιτρέψατέ μοι ν' ἀναποδώσω εἰς τὸν φίλον μου, τὸν μέγαν τοῦτον ῥήτορα (ὁ δικηγόρος κλίνει τὴν κεφαλὴν) τινὰς τῶν θεραπευτικῶν λόγων, τοὺς ὁποίους κηδύκησε ν' ἀποτείνῃ πρὸς τὴν μικρὰν μου ἀξίαν. Τί νὰ σᾶς εἰπῶ, Κύριοι; Ἀγαπῶ τοὺς δικηγόρους, καὶ μετὰ τὸ κύμβalon, τὸν αὐλὸν καὶ τὰς σάλπιγγας, τὸ γλυκύτερον ὄργανον εἶ; τε τὴν καρδίαν καὶ τὰ ὠτά μου εἶναι ἡ φωνὴ δικηγόρου.»

Τὸν λόγον τοῦτον ἔχειροκρότησαν πάντες ἐν γένει, καὶ πάντες ἐθεώρησαν πολλὰ φυσικὴν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προσρήσεων, ὡς γενομένην χάριν ποιικιλίας πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ κοινοῦ.

Ἰπάρχει ἐν Νεοεβοράκῳ γερμανικὴ τις φιλοκρομικὴ ἐταιρεία, ἣτις μόνον Γερμανοὺς μουσικοὺς προσλαμβάνει καὶ μόνον Γερμανοὺς πιστεύει. Ἐνόμισε δὲ ποτε, τάξασα μετὰ πολλοὺς κόπους τὸν *Gottchalk* μετὰ τῶν μελῶν τῆς, ὅτι ἐτίμησεν αὐτὸν ὑπερβαλλόντως. Ἀλλ' ἂν ποτε τοιμήσῃ νὰ εἴπῃ τις μετρίαν τὴν τέχνην τῆς ἐταιρείας ταύτης, τὸν τρώγουσι ζῶντα οἱ Ἀμερικανοί, διότι πιστεύουσιν ὅτι εἶναι ἡ πρώτη τοῦ κόσμου.

Καὶ ὁμοῦ εἰς τὴν ἄμουσον ἐκείνην χώραν κατασκευάζεται τόσος μέγας ἀριθμὸς κυμβάλων, ὅσον δὲν προάγουσιν ἡ Ἀγγλίαι καὶ ἡ Γαλλία ἐν ταυτῷ.

«Τί γίνονται τὰ σρογγάρια εἰς Νεοεβοράκον; ἡρώτησέ ποτε ἐφημερὶς τις τοῦ *Key-West*, ὅθεν ἐστῆλλοντο κατ' ἔτος εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα τόννοι σπόγγων· ἐγὼ δὲ ἐρωτῶ, τί γίνονται τὰ τόσα κύμβαλα;

Τὰ κύμβαλα βασιλεύουσι σήμερον εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εἰμὴ δικαιοῦματι γεννήσεως, τοῦλάχιστον δικαιοῦματι κατακτήσεως ἢ εἰσβολῆς. Οὐδὲ δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἄλλως τὸν μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν, ἢ μανθάνων ὅτι μετὰ τὸ εἰσόδημα τῆς καλλιτεργίας τοῦ βάλβου, τὸ τῆς κατασκευῆς τῶν κυμβάλων εἶναι τὸ οὐσιωδέστερον.

Ἐξ ὅσων εἵπομεν εὐκόλως συμπεραίνει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι ἐλάχιστος εἶναι ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μελοποιῶν· ἔχουσιν ὁμοῦ δημοτικὰ ἄσματα, οὐχὶ ἄμοιρα χάριτος καὶ ὠφελείας. Ἐπειδὴ δὲ κατὰγονται ἐξ Ἰρλανδίας, ἡ μελωδία ἔχει χαρακτηριστὴν πένθιμον καταθλίβοντα τὴν καρδίαν.

Ἐνὸσφ διέτριβον ἐν Ἀμερικῇ ἐν μόνον ἀμερικανικὸν μελοδραμα ἦτο, τὸ *Rip Van Winkle*, ἔργον τοῦ *K. Bristow*, μουσικοδιδασκάλου, μελοποιού, χορδιστοῦ, ὄργανοποιού, ἀρχηγοῦ ὄρχηστρας καὶ κυμβαλεμπόρου. Ὁμολογῶ ὅτι τὸ δράμα τοῦτο εἶχε καὶ τινὰ μέρη εὐάρεστα, ὅτε μάλιστα ἐψάλλοντο ὑπὸ τοῦ τοῦ *K. Pyne*, καὶ διὰ τοῦτο εὐδοκίμησεν. Εἶχεν ἄλλως τε καὶ τὴν ὑπόθεσιν περίεργον, ἐξαχθεῖσαν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας Ἀμερικῆς.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ οἱ Ἀμερικανοί, ὀμιλῶ δὲ διὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, εἶναι ὅλως ἄμουσοι. Αἱ εἰδήσεις περὶ βιβλίου, περὶ ἀλεύρου, περὶ *μακαλάων* ἠδύνουσι πολὺ πλέον τὰς ἀκοὰς αὐτῶν, ἢ τὰ μουσικὰ ἀριστουργήματα τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας.

(Ἐπεταί συνέχεια.)

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ.

Οὕτως ἐπιγράφεται ἐφημερὶς τις ἐβδομαδιαία γαλλικὴ, χρησιμωτάτη κατὰ πάντα, συντασσομένη ὑπὸ τινος γάλλου θεολόγου, ὀνομαστοῦ συγγραφέως, καὶ ἀπὸ ὀκτώ ἡδὴ ἐτῶν ἐν εἰδει περιοδικῷ ἐκδομένη ἐν Παρισίοις καὶ ἔχουσα πολλοὺς συνεργάτας ὀρθοδόξους καὶ ἐκ παντός γένους.

Ὁ κλεινὸς καὶ ὄντως θαυμασίος καὶ σεβασμιώτατος ἰδρυτὴς καὶ συγγραφεὺς τοῦ ἀξιολόγου τούτου περιοδικῷ, λεγόμενος *Παπὰ Γετταῖος* (*abbé Guet-lier*), τὴν πατρίδα Παρίσιος, ἀνὴρ πολυμαθέστατος, φιλάρετος, φιλόχριστος, φιλαλήθης καὶ γενναῖός φρων, ἦτο ἱερεὺς τῆς γαλλικῆς ἐκκλησίας ἐν Παρισίοις, καὶ ἐκ τῆς ἐνδελεχοῦς μελέτης τῶν ἱερῶν γραφῶν, τῶν πατέρων, τῶν κανόνων καὶ τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν, ἰδίως δὲ τῆς Λατινικῆς, τῆς Γαλλικῆς, τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου, γνωρίσας τὴν πλάνην τοῦ Παπισμοῦ, προσήλθεν εἰς τὴν ὀρθοδόξον, καὶ νῦν ὑπάρχει Ἀρχιμανδρίτης ἐν αὐτῇ, ἀγωνιζόμενος διὰ λόγου σαφοῦς, ἀδόλου, προσηνοῦς καὶ ἀληθῶς ἀδελφικοῦ, ἵνα πείσῃ τοὺς ἑτεροδόξους Χριστιανοὺς περὶ τῆς πλάνης, διαφωτίζων τὰ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησίαις φιλονεικούμενα, γνωστοποιῶν τὰ τῆς ὀρθοδόξου τοῖς εὐσυνειδήτοις τῶν ἑτεροδόξων, ἐπιπλήττων τοὺς αἰρεσιώ-

τας, ὅσοι τὰς προλήψεις θέτουσιν ὑπεράνω τῆς ἀληθείας, καὶ οὕτω προετοιμάζων τὸν τόπον, ἐφ' οὗ ἐνεργήσεται ποτὲ, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἡ ποθουμένη τῶν ἐκκλησιῶν *Ἐνωσις καὶ ἁρμογία*.

Τὸ προκείμενον περιοδικόν, ἐκκλησιαστικὸν ὅλως καὶ θεολογικόν, ἐκδίδεται κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν, καὶ ἀπὸ τῆς 27 ἡμέρας τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐμβῆκεν εἰς τὸ ἔνατον ἔτος. Ἀρ' ἧς ἐπεχείρησε τὸ θεάρεστον ἔργον τοῦτο ὁ σοφὸς Γετταῖος, καταβάλλων πολλοὺς καὶ μεγάλους κόπους ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποστολικῶς, ὑπέφερε πολλὰς προσβολὰς καὶ δυσχερείας παρὰ τῶν ἐν ἑτεροδόξοις θρησκομανῶν καὶ ἰδίως τῶν διαβοήτων Γεζουϊτῶν, (οἵτινες ἔχουσι νῦν ὑποχείριον καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Παπισμοῦ), καὶ παρὰ τινῶν Ῥώσων προσελθόντων εἰς τὸν Παπισμὸν ἐξ ἀγνοίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἐκ θείας ὁμοῦ ἐμπνεύσεως ἐνισχυόμενος ὁ ἀνὴρ, ἐξκολουθεῖ ἀταράχως τὸ χριστιανικὸν ἔργον, ἄγολος καὶ ἀμνησικακος, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδείως καταβάλλων τοὺς ἐναντίους διὰ λόγου ἀκραίου, ἐπιστημονικοῦ, πειστικοῦ, ἄνευ περιττῶν ἢ προσβολητικῶν ἐλέγχων, καὶ εὐστόχως μεταχειριζόμενος ἐνίοτε τὴν εἰρωνείαν μετὰ τινος παρισινής εὐτραπείας.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις ἱκανοποιεῖ οὐκ ὀλίγον ἐν τῇ φίλῃ Δύσει τὴν Καθολικὴν ὀρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, διηνεκῶς καὶ ἀσπόνδως πολεμουμένην ὑπὸ τῆς ἑτεροδοξίας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπὸ τοῦ ἀμαρτωλοτάτου Γεζουϊτισμοῦ, τοῦ κατακυριεύσαντος νῦν τὴν ἀμαρτωλὴν Ῥώμην, διὰ πάσης διαστροφῆς τῶν ἱερῶν λόγων, τοῦ δικαίου, τῆς ἀληθείας.

Οἱ Ἕλληνες πάσχοντες πάντοτε καὶ πολλαχῶς ἐκ τῶν προσβολῶν τοῦ Γεζουϊτισμοῦ, τί ἐπραξαν ἄχρι νῦν ὑπὲρ τῆς ἐφημερίδος, περὶ ἧς ὁ λόγος, ἵνα ὠφελῶνται καὶ ἐξ αὐτῆς πρὸς τὴν τελειότεραν γνῶσιν, ἢ τὴν τήρησιν τῶν ἀρετῶν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἢ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν διάδοσιν τῆς ὀρθοδόξου, ὅπερ καθῆκον ἱερὸν παντός χριστιανοῦ, καὶ πρὸ πάντων πρὸς πλείονα τῆς ἐκκλησίας ἐξασφάλισιν; Βοηθοῦσιν οἱ πλούσιοι τὴν Χριστιανικὴν Ἐνωσιν τοῦ ἀγαθοῦ Γετταίου διὰ συνδρομῶν καὶ ὅπως ἄλλως; Ἀποστέλλουσιν εἰς αὐτὴν καλὰς διατριβὰς καὶ πληροφίας οἱ ἀπανταχοῦ λόγιοι, ὅσοι μάλιστα ἐπίστανται τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀγαπῶσιν αὐτήν; Τί ἐπραξεν ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου ὁ ἱερεὺς ἡμῶν κληρὸς;

Συμβουλευόμεν καὶ παρακινούμεν πάντα Ἕλληνα εὐκατάστατον νὰ ἔχη ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ πάντας τοὺς τόμους τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως καὶ νὰ ἦναι παντοτεινὸς συνδρομητὴς καὶ ἀναγνώστης αὐτῆς, συνιστῶν αὐτὴν πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις καὶ ἑτεροδόξοις. Πᾶτα δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ ἀνάγκη νὰ ἔχη

τοὺς ἐτησίους τόμους τοῦ περιοδικοῦ τούτου, καὶ ὀνομαστί ἡ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἡ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, ἡ τῆς ἐν Σμύρῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἡ τοῦ ἐν Σύρῳ Γυμνασίου, ἡ τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρίου Σχολῆς, ἡ τοῦ Πανεπιστημίου, ἡ τοῦ ἐν Κερκύρῳ Γυμνασίου, ἡ τοῦ ἀνωτέρου ἐν Κεφαλληνίᾳ παιδευτηρίου, ἡ τῶν Ἰωαννίνων, ἡ τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Γυμνασίου, ἡ Σχολὴ τῆς Φιλιππουπόλεως, ἡ τῆς Ἀνδριανουπόλεως, ἡ τῆς Ἀχρίδος, ἡ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ εἰς ἄλλη κοινὸ-χρηστος βιβλιοθήκη.

Τὸ ἐν Παρισίοις βιβλιοπωλεῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως (ἢ τὸ Γραφεῖον εὑρίσκεται ἐν τῷ ἀριθ. 5 τῆς ὁδοῦ *Mioménil, faubourg Saint-Honoré*) ἔχει εἰς πώλησιν ἐπὶ μετρίαις τιμαῖς καὶ ἄλλα ἀξιόλογα καὶ ἀναγκαῖα πονήματα τοῦ σοφοῦ Γεταίου, οἷον *Ἱστορίας τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας, Ἱστορίας τῶν Γεζουϊτῶν, Ὑπόμνημα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ναπολέοντα Γ', περὶ ἀνορθώσεως τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς ἐκκλησίας, τὴν Νεωτέραν Παποκρατείαν, καταδικαζομένην ὑπὸ τοῦ Πάπα ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου, τὴν Σχισματικὴν Παποκρατείαν (la Papauté schismatique), Ἐκθεσὶς τῆς διδασκαλίας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τῶν παλαιότερων καὶ τῶν νεωτέρων ἀντικανονικῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥώμης, κτλ.*

Ἐν παρόδῳ σημειούμεν ἐδῶ καὶ τὸ ἐν Λονδίῳ ἐκδιδόμενον ἀγγλίστι ἄλλο ἀξιόλογον περιοδικὸν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ τοῦ σοφοῦ Ὄβερβέκου, καθηγητοῦ Ἀγγλοῦ, προσελθόντος εἰς τὴν Καθολικὴν Ὀρθόδοξον ἐκ μελέτης εὐρυτάτης καὶ σταθερᾶς πεποιθήσεως. Τὸ χρησιμώτατον τοῦτο περιοδικὸν ἐπιγράφεται: Ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος ἐπιθεώρησις (*The Orthodox Catholic Review*), καὶ ἔχει πανταχοῦ πολλοὺς ἀναγνώστας καὶ συνδρομητάς, μάλιστα δ' ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Συνιστῶμεν καὶ τούτου τὴν κατάταξιν ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλιοθηκῶν, Λεσχῶν καὶ Ἀναγνωστηρίων.

Ὁ πολυμαθὴς καὶ ἀποστολικὸς συγγραφεὺς Ὄβερβέκ ἐγραψε καὶ ἄλλα ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐν οἷς διακρίνεται τὸ περὶ τοῦ Ὀρθοδόξου Χριστιανισμοῦ περίφημον αὐτοῦ πόνημα.

Ἐν τοῖς περιοδικοῖς τούτοις εὑρίσκοντες πολλὰς οὐσιώδεις καὶ πρωτοφανεῖς πληροφορίας ἐκκλησιαστικὰς, ἐπιφυλάττομεν τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν πρὸς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Ἐν τῷ παρόντι σημειούμεν μόνον ὅτι ὁ Καρδιναλῖος Ἀντωνέλλης, ὁ νῦν τοῦ ἁγίου Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης σύμβουλος καὶ πρωθυπουργός, ὡμολόγησέ ποτε, ὅτι ὁ τῆς Παπικῆς ἐκκλησίας ὀργανισμὸς προορισμὸν ἔχει τὸ πολεμεῖν τὰς ἄλλας ἐκκλησίας. Ἀληθὴς ὄντως καὶ γενναῖα ἐξομολόγησις!

I. Γ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΚΟΡΙΤΣΑΣ (1).

Εὑρίσκεται πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν Μοσχόπολιν εἰς Κώδη τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου, φέρων χρονολογίαν 1765, ὅστις ὁμῶς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀντιγεγραμμένος. Εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται ὅτι ἡ Μοσχόπολις συνωκίσθη τὸ 1330, καὶ τὸ 1769 ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἠρημώθη παντελῶς ἐκ μιᾶς ἐπιδρομῆς τῶν δανειστῶν Τουρκαλθωνῶν, οἵτινες μετ' ὄλην τὴν ἀντίκρουσιν τοῦ Μουσταφᾶ Μπουλουόκμπαση Κοριτσαίου, εἰσελθόντες διὰ τῆς βίας, ἐκυρίευσαν τὸ μέρος τῆς πόλεως, «Ζάρτση», καὶ τὰς οἰκίας τῶν Ποστενίκων καὶ τὴν τε πόλιν ἐν γένει ἐλεηλάτησαν, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν (2). Μετὰ δὲ 4—5 μῆνας συνήχθησαν πάλιν περὶ τὰς 200 οἰκογενεῖας μόλις ἡ δὲ Ἐκκλησία τοῦ Προδρόμου ἐκτίσθη τὸ 1630. Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ Κώδης εἶναι γεγραμμένον τὸ «Ἡ Μοσχόπολις, Μοσχόπολις! Ποῦ τὸ κάλλος σου; Ποῦ ἡ μορφή σου, ἦν περὶ τὸν 17 αἰῶνα εἶχες; Ἐχθιστοὶ μερόπων προὔξενήσαν μοι τὸν ὄλεθρον. Δώη σοι Κύριος τὴν προτέραν σου μορφήν, πρεσβεῖαις τοῦ τιμίου Προδρόμου, Ἀμήν.»

Ἰπάρχουσι καὶ τινὰ πρακτικὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀχριδῶν, ὧν τὸ ἐξῆς τοῦ 1691 ἔτους, ἐπικυρωμένον παρὰ τῶν κάτωθι:

«Γερμανὸς ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἁ Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, Καστορίας, Σισανίου, Πελαγονίας, Βελαγράδων, Δυρραχίου, Μογλενῶν, Γόρρας καὶ Μόκρας καὶ Πρεσπῶν βεβαίως.»

Μοναστήρια εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κοριτσᾶς ὑπάρχουσι τὰ ἐπόμενα: Ἐν τῷ χωρίῳ Βοβοστίτσα, μίαν ὥραν μακρὰν μεσημβρινῶς, δύο Μοναί, ἧτοι ἡ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, κτισθεῖσα τὸ 1450, καὶ ἡ τῆς Παναγίας, ἀγνώστου χρονολογίας. Ἡ πρώτη κέκτηται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐργοστάσιον διὰ σιαγαίικα καὶ λοιπὰ μάλλινα ὑφάσματα. Τρεῖς ὥρας μακρὰν Μ. κείται ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἐν Καμενίτση, ἦν καὶ οἱ ἐγγύριοι Τούρκοι σίθονται, καὶ πρὸς ἀνοικοδόμησιν αὐτῆς, ἐσχάτως καταστραφείσης ὑπὸ τυχαίας πυρκαϊᾶς, συνεισέφερον μᾶλλον αὐτοὶ ἢ οἱ χριστιανοί. Ἐν Βιθικουκίῳ 3 ὥρας μακρὰν ΜΑ. ἡ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ὡραία Μονή, εἰς λόφον κειμένη, μετ' φρούριον ὄχυρον, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολλωνίας, ὑπὸ τὸν Ἅγιον Καστορίας. Ταύτην τὴν Μονήν, κατὰ παράδοσιν, εἶχε προικίσαι ὁ ἀξιωματικὸς ἡγούμενος Ταράσιος, μετ' τὴν πρόσδοτον τοῦ ἐπὶ τῶν ζυγίων φόρου τῆς Ἐνετίας, ἀγοράσας τὸ προνόμιον τοῦτο διὰ παντὸς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας.

(1) Ὁρμ. φυλλ. 417, σελ. 175.

(2) Ὁρμ. Πανδ. τόμ. Θ', σελ. 44.

Ἐνταῦθα ἀνακαλύπτονται καὶ ἀρχαῖα νομίσματα. Πρὸς ἀνατολὰς, 4 ὥρας μακρὰν, εἰς τὴν Κότσισαν, εὑρίσκεται ἡ τοῦ Προφήτου Ἠλίου, κτισθεῖσα εἰς δασώδη λόφον τὸ 1817, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μωυσεῖος τοῦ ἐκ Πριζρένης τῆς ἄνω Ἀλβανίας, διὰ συνδρομῆς τοῦ ἐκ Παλλιάσσης Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, οὗτινος ἦν ἀρχιρῥάπτης εἰς Μοσχόπολιν. Ἡ ῥηθεῖσα Μονὴ τοῦ Προδρόμου. Πρὸς βορρᾶν δὲ, μεταξὺ Κοριτσᾶς καὶ Ἀχρίδος, 6 ὥρας ἦτοι κατὰ τὸ αὐτὸ ἀπόστημα, μακρὰν τῶν δύο πόλεων, ἡ περίφημος Μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, παρὰ τῇ λίμνῃ Λυχνίτιδι, ἔνθα ὑπῆρχεν ἀνέκταθεν δημόσιον σχολεῖον, ἄξιον λόγου, δι' ὅλας τὰς πέριξ ἐπαρχίας, ἐν ᾧ καὶ ἐτρέφοντο δωρεάν οἱ μαθηταί, καὶ τὸ ὅποιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξέλιπε, καὶ τὴν σήμερον τὸ Κατάστημα ἐν γένει δυστυχεῖ. Εἰς αὐτὴν τὴν Μονὴν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἄνω εἰρημένου Ἰσμαὴλ Πασσᾶ, Μουσταβέης, ἔκκεμεν ἐξ ἰδίων του ἐν φρέαρ, ὁ δ' ἕτερος ἀδελφὸς Σινὰν βέης ἐδώρησε μίαν μεγάλην ἔπαυλιν. Ἐνὶ λόγῳ ἄπαντες ἐν γένει οἱ γείτονες Τουρκαλθωνοὶ συνεισφέρουσι πλουσίως εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, ἐν δοξάζοντες καὶ αὐτοὶ, ἐπονομάζουσι τουρκιστὶ «Σακρὶ Σαλτικ». Τὸ πάλαι ὑπήγετο ἡ Μονὴ αὕτη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου Δυρραχίου, νῦν δὲ εἰς τὴν τοῦ Πρεσπῶν.

Εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἀρενῶδου ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν, ὑπάρχει ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, εἰς τὴν μνήμην τοῦ οὐαίου γίνεται πανηγυρις, ὅτε ἄπασαι αἱ οἰκογενεῖαι τοῦ χωρίου προσφέρουσι τράπεζαν εἰς τοὺς ζένους δωρεάν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Μπορίας, οὔσης τέως πρωτεύουσος, ἐπώλουν ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κοριτσᾶς τὸν ἄρτον ἐκ προνομίου, μέχρι τοῦ 1800 ἔτους καὶ ἐπέκεινα: οὐδ' ὑπεβλήθη αὕτη ἡ πόλις εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ῥηθέντος Μιραχώρη φαίνεται δὲ ὅτι κατεστράφη, καὶ ὅτι ἀντ' αὐτῆς ἀνέλαβεν ἡ Κοριτσᾶ.

Ἡ Βοβοστίτσα, οὔσα ποτὲ καὶ αὕτη πόλις μεγάλη, βουλγαρικὴ, ἐπὶ τῆς κατοχῆς τοῦ Μιραχώρη, ἦτοι περὶ τὸ 1480—1500 ἔτος, συνέκειτο ἐκ μόνον 445 οἰκογενειῶν, ὡς ἐν τοῖς τουρκικοῖς Ἀρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως σώζεται κατάλογος μετὰ τὰς ὀνομασίας των.

Ἐπὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Μιραχώρη παρεκάλεσαν αὐτὸν οἱ κάτοικοι, ὑπὲρ τῶν ῥηθέντων δύο Μοναστηρίων τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου ἰδίως, τὰ ὅποια καὶ χαρισθεῖς ἀπῆλλαξεν εἰς αἰῶνας παντὸς φόρου, μετ' ὀλίγην τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δίδωσιν ἀμφοτέρω 14 ὀκάδας ἐλαίου, καὶ ἴσην ποσότητα μέλιτος ἐτησίως. Καὶ τοῦτο ἐπεκράτει μέχρι τοῦ 1840 ἔτους ὅτε γενομένης γενικῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φόρων ἐν Τουρκίᾳ, καθυπεβλήθησαν καὶ ταῦτα ὑπὸ τὸν τοῦ δεκάτου κλπ. ἀνεξαρτέτως.

Πλησίον τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ, εὑρίσκονται θεμέλια ἀρχαίου ἐκτεταμένου τείχους, φρουρίου ἴσως, εἰς ὑψηλοτέραν θέσιν ὡς πρὸς τὸ χωρίον, ἔνθα διακρίνονται καὶ δύο μεγάλαι πύλαι, ἡ μὲν Α. πρὸς τὴν πλησίον φάραγγα τῶν ὄρεων, ἡ δὲ ἑτέρα Δ. πρὸς τὸ νῦν χωρίον ἡ δὲ κατασκευὴ αὐτῆς φαίνεται τοῦ μεσαιῶνος.

Ὀλίγον ἀνωτέρω, κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἀναβρῶσιν δύο εἰδῶν ὕδατα θειοῦχα, τὸ μὲν ἐκ τῆς γῆς χλιαρὸν μὲν, ἀλλὰ πικρὸν, τὸ δὲ ἐκ μιᾶς πέτρας, ψυχρὸν μὲν ἀλλὰ ἐλαφρὸν εἰς τὴν γαστρῖν. Ἐπὶ δὲ δύο κορυφῶν τοῦ ὄρους κείνται ἐρείπια δύο πύργων ἐπίσης νέας κατασκευῆς. Τὸ κάτωθι τῆς Βοβοστίτσης χωρίον, ἀλβανοτουρκικὸν σήμερον, Δβόραν, βουλγαριστὶ (προαύλιον) λέγεται ὅτι, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς, ἦτο τὸ προάστειον. Ἡ ἐν τῇ πλησίον Μαγούλα (Κυρία τῶν Βένδων) καταδραφισμένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐκάνη κατὰ τὸ 1637 ἔτος, τῆς ὁποίας ἡ εἰκὼν μόλις ἐσώθη, εὑρισκομένη ἐν τῇ ἄνω Μονῇ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἡγουμενεῖοντος τοῦ Μακαρίου Νικολιτσιώτου.

Ἐν δὲ τῷ ὄρει τοῦ ἑτέρου βουλγαρικοῦ χωρίου Ἀρενῶδου (1), ἀνακαλύπτονται γαιάνθρακες, τῶν ὁποίων δὲν ἐγένετο εἰσέτι κάμμία χρῆσις.

Ἄφθονον δὲ μεταλλικὸν ὕδωρ, λευκὸν καὶ θερμὸν, ἀναβρῶσι ἐν τῷ χωρίῳ Καμενίτσα.

Τὸ σημερινὸν εὐτελεὲς χωρίον τοῦ Βιθικουκίου, ὡς προεῖρηται, ἦτό ποτε μεγάλου πόλις, καταστραφείσα ὑπὸ καταδρομῶν μετὰ τὴν Μοσχόπολιν. Ἡ ὠραιότης τῆς θέσεως μετὰ τὰ ἄφθονα ὕδατα, τὸ εὐδοτον τῶν μεγάλων ὄρεων, καὶ τὸ ὑγιέστατον κλίμα τοῦ τόπου, εἶναι λίαν ἀξία λόγου. Ἐξάγει μάρμαρον διαφόρων ὠραίων χρωμάτων, καὶ ἐλαφρόπετραν σπογγώδη.

Οἱ κάτοικοι λαλοῦσι διαφορετικὴν τῆς Σκυπητικῆς διάλεκτον, ὡς πρὸς τὴν προφορὰν μᾶλλον. Σῶζονται ἐνταῦθα 15 ἐκκλησίαι ἀκμαῖαι. Τὸ 1730 τὸ Βιθικουκίον, καίτοι μὴ ἦν εἰς ἀθηρὰν κατάστασιν, οὐχ ἦπτον ὁμῶς εἶχε συνεισφέρει τότε χρήματα πρὸς τὴν ἐν Κοριτσᾷ οἰκοδομουμένην ἐκκλησίαν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἀνεφάνησαν δὲ καὶ πεπαιδευμένοι Βιθικουκίωται, ὡς ὁ Σάβρος, ὁ Εὐστράτιος Ἰερομόναχος καὶ ἱεροκήρυξ, ὁ Λέτσος, Βεκιλχάρτζης καὶ λοιποί. Οἱ ἐκπαιθθέντες Βιθικουκίωται διεσπορίσθησαν πανταχοῦ, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐν Τουρκίᾳ. Τὸ Βιθικουκίον (2) περιεῖχεν εἰς τὴν ἀκμὴν του 24

(1) Ἐβρέθη ὅτι μόνον δύο χωρία βουλγαρικὰ ὑπάρχουσι παραδόξως πρὸς εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κοριτσᾶς, ὧν οἱ κάτοικοι εἶναι πολλὰ φιλέμποροι, φιλομαθεῖς καὶ φιλέλληνας, λαλοῦντες καὶ μίαν διάλεκτον διαφορετικὴν τῆς βουλγαρικῆς.

(2) Βιθικουκίον σκυπητικιστὶ σημαίνει κόκκινον τι δένδρον, καλούμενον ἄκαρπον, ἔχον ὑπεκίκινον τὰν φλοιὸν.

σημαντικὰ συνοικίας, ὧν τὰ διασωθέντα ὀνόματα ἔπονται· Μπορίστ, Κίουράν, Ντεντενέσχ, Τατάτς, Λίχας, Σχούρμπας, Κιούρσας, Μπρέδας, Στρατάγν, Ρούσας, Γραίκας, Κολι-Γέργις, Δούκας, Μέλις, Κοβάτσις Σαράκι, Τζιάζιμας, Τσιούτσι, Μπάρτσις, Βρούσχας, Μάρας κλπ. Ὡς πρὸς τὸν χαρακτηριστὸν οἱ Βιθικουκλιῶται εἶναι πεισματώδεις καὶ φιλέκδιχοι.

Τοῦ νῦν κατεργημένου ὑποστατικοῦ τῆς ἐκκλησίας Ζωοδόχου Πηγῆς, πρῶτος ἀφιερωτῆς φαίνεται ὁ Τζιουμπούρης. Ἀπὸ τοῦτο τὸ χωρίον κατήγετο καὶ ὁ Μούσος, πρόγονος τοῦ Ἀβραάμ Τσήτσου Μούσου.

Ὅτι ἡ ποτὲ περίφημος ἐκκλησία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἦτο Μοναστήριον τὸ πάλαι, ἐξάγεται ἐκ τοῦ δωρητηρίου τοῦ ἔτους 1725, τοῦ ἐμπεριχομένου ἐντὸς τοῦ μνησθέντος Κώδικός μας, ὡς ἐξῆς· «Ὁ μακαριώτατος, λογιώτατος καὶ θεοπρόβλητος Πατριάρχης τῆς Ἀ' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, καὶ πρόεδρος Κοριτσῆς καὶ Σελασφόρου Ἰωάσαφ, ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ σεβασμιωτάτην Μονὴν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὴν οἰκοδομὴν τῆς οἰκίας.»

Ἡ ἐκκλησία αὕτη τετράκις ἀνικοδομήθη, κατὰ τὴν τελευταίαν δὲ ἀνακαίνισιν ἀνεκαλύφθησαν τρεῖς στρώματα λιθοστρώτων ἑδαφῶν, καὶ οὐχὶ τρεῖς, ὡς κατὰ λάθος ἔγραψα ἐν τῇ Πανδώρᾳ, τόμ. Γ' φυλλ. 219 καὶ 235, σελ. 66 καὶ 447. Τὸ δὲ νῦν περὶ τὴν ἐκκλησίαν τουρκικὸν νεκροταφεῖον λέγεται ὅτι ἐμπεριείχετο πρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἐντὸς τῆς Μονῆς ταύτης, ὅπερ ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ θεμελίων παλαιῶν κειμένων περὶ τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἐκ τῶν εἰσέτι ὀρθίως ἰσταμένων δύο τεμαχίων μαρμαρίνων στηλῶν, σχηματιζουσῶν τὴν πύλην, εἰς τὴν ἄκραν τῆς μεσημβρινῆς γωνίας τοῦ νεκροταφείου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ὅπου τὰ νῦν ἑδρεύει ὁ σκοπὸς τοῦ κομμερκίου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου αἱ ὀθωμανίδες τοῦ τόπου μας τρέχουσιν εἰς τὴν πηγὴν τῆς ἐκκλησίας ταύτης (ἁγίασμα) καὶ λούονται μὲ θρησκευτικὸν σέβας χάριν υγείας.

Τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1867.

(Ἔπεται συνέχεια.)

Εἰς τῶν συνδρομητῶν.

ΔΙΔΑΧΟΡΑ.

ΠΡΟΣΗΛΩΣΙΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Ὁ Φρεδερίκος Μορὲ καταγινετὸ ποτε εἰς μετάφρασιν τινος βιβλίου, ὅτε εἰδοποιήθη ὅτι ἡ σύζυγός του ἠσθένει βαρῆως καὶ τὸν ἐζήτει.

— Δύο παράγραφοι μοὶ μένουσι καὶ ἅμα τελειώσας μεταβαίνω. — Δεύτερος ἀγγελικφῶρος τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἡ σύζυγός του ἀποθνήσκει.

— Δύο μόνον λέξεις, ἀπεκριθῆ, θέλω νὰ τελειώσω· ἐπίστρεψον καὶ συγχρόνως φθάνω καὶ ἐγώ. Μετὰ μίαν στιγμὴν πληροφορηθεὶς ὅτι ἀπέθανε· — Πολὺ λυπούμαι, ἀνερώνησεν, ἦτο καλλίστη γυνή. — Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν μετάφρασιν του.

ΗΛΙΚΙΑ ΖΩΩΝ. Ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς ἐφημερίδος δημοσιευομένης ἐν Βιέννῃ ὑπὸ ἐταιρίας προστατευούσης τὰ ζῶα, ἐμπεριέχει τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἡλικίας τινῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἡ μὲν ἄρκτος ζῆ σπανίως πλέον τῶν 20 ἐτῶν, ὁ δὲ σκύλος καὶ ὁ λύκος ἐπίσης 20, καὶ ἡ ἀλώπηξ 15 ἕως 16 ἔτη.

Οἱ λέοντες ζῶσι πολὺ εἰς λέων τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Λονδίνου ἐφθασε μέχρι τοῦ ἑβδομηκοντοῦ ἔτους. Οἱ σκίουροι καὶ οἱ λαγωὶ ζῶσιν ὀκτὼ ἔτη. Εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐλέφαντες ἐζῆσαν καὶ 400 ἔτη. Ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐνίκησε τὸν Ἰνδὸν βασιλέα Πόρον, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἥλιον ἐλέφαντα, πολεμήσαντα γενναίως ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τούτου, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Αἴαντα· τὸν ἡλευθέρωσε δὲ ἀπὸ πρῶτων ἐχάραξεν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφὴν. Τριακόσια πενήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀνευρέθη ὁ ἐλέφας οὗτος ζῶν.

Οἱ χοῖροι ζῶσιν 20, οἱ δὲ ῥινόκεροι 25 ἔτη.

Ἰππῆρξεν ἵππος ζῆσας 62 ἔτη· ἡ μέση ἡλικία τῶν ἵππων εἶναι μετὰ 25 καὶ 30 ἐτῶν.

Αἱ ἀγελάδες ζῶσιν 25 ἔτη.

Ὁ Κυβίερος εἰκάζει ὅτι αἱ φάλαιναι ζῶσι χίλια ἔτη.

Οἱ δελφίνες καὶ οἱ ξηφίαι φθάνουσι μέχρι τοῦ 30 ἔτους.

Ἄστὸς ἀπέθανεν ἐν Βιέννῃ, ἄγων τὸ 103 ἔτος.

Ὁ Κ. Μάμερτον ἔχει σκελετὸν κύκνου ζῆσαντος 307 ἔτη.

Οἱ πελεκᾶνες ζῶσιν 62 καὶ αἱ χελῶναι ἕως 100 ἔτη.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλάδιον 422.

Σελ.	στήλ.	στήλ.	ἀντί	ἀνάγνωθι
278	6'	18	Argentas	Argentan
»	»	40 ἐν σημ.	Τορνάλδων	Τορουάλδων
»	»	15 »	μόνου ξένου	μόνου τοῦ ξένου
279	α'	30	nemorosan	nemorosam
»	6'	5	κακὸν	καινὸν
»	»	22	αὐτοῦ	αὐτοῦ
»	»	35	ἐσήμανον	ἐσήμαναν